

Сураи Марям

Сураи Марям дар Макка нозил шуда дорои 98 оят аст.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳїм

Аз сабаби он, ки дар ин сура қиссаи аҷоибӣ Бибимарям ва бе падар таваллуд шудани ҳазрати Исо (а) ва ҳодисаҳои баъди таваллуди Исо (а) зикр шудааст, ин сураро сураи «Марям» ном ниҳода шуда аст. Сураи мазкур монанди дигар сураҳои дар Макка нозилшуда ба масъалаи ақида эътибори алоҳида додааст. Мавзӯи асосии ин сура вучуди якка ва ягона будани Худованд, аз нав зинда шудани баъд аз марг ва ҳақ будани ҳисобу китоби рӯзи қиёмат ва баёни ҳидоят залолат (гумроҳӣ) аст.

Инчунин аз қиссаҳои умматҳои гузашта низ дар ин сура сухан ба миён омадааст. Ҳамчунин қиссаи Закарийё (а), Яҳё (а) ва порчае аз таърихи Иброҳим (а) - байни ӯ (а) ва падараш чӣ мочаро гузашт, ҳикоя мешавад. Қиссаи Исо (а), Исмоил (а), Идрис (а) дар ин сура, низ ёдрас шудааст. Вақто ки саҳобагон ба Ҳабаш ҳиҷрат карданд, Ҷаъфар ибни Абӯтолиб, бародари Алӣ (к) барои подшоҳи он ҷо (Наҷшошӣ ва ёронаш) чанд оятро қироъат кард. Он оятҳо оятҳои аввали ҳамин сура буданд. Ин буд мухтасаран, назаре ба мӯҳтавои сураи «Марям».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳїм.

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

كَهَيَّعَصَ

Кāф. Ҳā. Йā. Ёайн. Сōд. 1.

1.Қоф, Ҳо, Ё, Айн, Сод. (Маънои ин ҳарфҳоро танҳо Худованд медонад.)

Бори дигар бо ҳарфҳое, ки аз ҳам ҷудоанд, дар аввали ин сура воমেҳурем. Тарзи хондани ин ҳарфҳо ин аст, ки дар ҳарфи

«Қоф» ва «Сод» миқдори кашиши садо то шаш сония, дар «Ҳо» ва «Йо» миқдори як сония ва дар ҳарфи «Ҳайн» зиёдтар, аммо миқдори як сония низ ҷоиз аст. Тафсири ин ҳарфҳои аз ҳам ҷудо бо таври хеле муфассал дар оғози сураи «Бақара», «Оли Имрон» ва «Аъроф» гузашт. Ҳоло дар ин ҷо ҳоҷат ба тақрор нест. Зеро онҳоро муъҷизаи қуръонӣ мегӯянд. Маънову муроди ин гуна оятҳои муташобехро Худованд беҳтар медонад. Онҳоро бо номҳои худашон: Коф, Ҳо, Йо, Ҳайн, Сод тиловат карда мешавад. Баъди зикри ҳарфҳои муқаттаъ (аз ҳам ҷудо) дар ин сура нахуст достони Закарийё (а)-ро оғоз намуда, Худованд фармудааст, ки:

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا

Зикру раҳмати Раббика ʔабдаҳу Закариййа. 2.

2. (Ин) Баёни бахшоиши Парвардигори ту бар бандаи Худ Закарийё аст.

Яъне, эй Муҳаммад (с), ин оятҳое, ки барои ту нозил мешаванд, бахотирорандаи раҳмати Парвардигори ту нисбати бандааш Закарийё (а)-анд, зеро ӯ (а) яке аз Пайғамбарони бани Исроил буда, касби наҷвор (дуредгар)-ӣ дошт. Ҳамсараш холаи Исо (а) буд. Оятҳои мазкур инро ба ёд меоранд, ки...

إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا

Из нāдā Раббаҳу нидāан хафиййā. 3.

3. Чун бо нидои пинҳонӣ Парвардигори худро нидо кард,

Эй Пайғамбари Мо (с), дар ёд ор, ҳангомеро ки Закарийё (а) аз надоштани фарзанд нороҳату ғамнок буд, дар хилватхонаи худ (ҷое, ки садояшро ба ҷуз Аллоҳтаъоло касе намешунид) нишаст, назди Худованд дуъову илтиҷо кард ва ҳоҷати худро аз сидқи дилу бо ихлос бо таври пинҳонӣ аз Худованд пурсид. Ояти зер тарзи дуъои Закарийё (а)-ро баён мекунад.

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَأَشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ

بِدُعَايِكَ رَبِّ شَقِيًّا

Қола Рабби иннӣ ваҳана-л-ъазму миннӣ ваштаъала-р-раъсу шайба-в ва лам акум би дуъаика Рабби шақиййā. 4.

4. гуфт: «Эй Парвардигори ман, ҳаройина, устухони бадани ман суст шудааст ва мӯйи сарам аз сафедӣ шуълавар гаштааст ва эй Парвардигори ман, дар дуъои Ту бебаҳра набудам!

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ

لَدُنْكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾

Ва иннӣ хифту-л-мавāлия ми-в варōи ва кāнатимраатӣ љāқираи фаҳаб ли ми-л ладунка валиййā. 5.

5. Ва ҳаройина, ман баъд аз худ аз ақориби худ метарсам ва зани ман нозой аст. Пас, маро аз назди худ ворисе ато кун,

يَرْثُنِي وَيَرْثُ مِنْ عَالٍ يَعْقُوبَ وَأَجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾

Ярисунӣ ва ярису мин āли Яъқуба ваҷъалҳу Рабби разӣййā. 6.

6. ки аз ман мерос гирад ва ҳам аз авлоди Яъқуб мерос гирад ва эй Парвардигори ман, ўро марди писандида бикун».

Аз сабаби он, ки дар он ҳангом Закарийё (а) бисёр солхӯрда буд, қувват надошт, дар хилватхонаи худ, пеш аз он, ки ба матлаби худ шурӯъ кунад, дар аввал ҳолу дарди худро зикр карда гуфт, ки Парвардигоро! Ман ба синну соли расидаам, ки устухонҳоям суст ва ҳама вучудам заъиф ва мӯйи сарам аз сафедӣ шуълавар шудааст. Ҳар вақто ки бо илтиҷо назди Худат дуъо мекардам, ҳаргиз маро ноумед нагардонда, дуъоямро иҷобат мекардӣ! Ҳоло эй Парвардигори ман! Ба марг наздик шудаам. Ман аз хешовандонам баъд аз худ бимнокам, зеро машғулияти дунявӣ онҳоро саргарм сохтааст. Метарсам, ки баъд аз маргам онҳо хидмати дин ва шариъатро ба таври шоиста бачо наоранд ва мероси дониш ва пайғамбариро нақӯ надоранд. Ҳамсарам бошад, ҳоло нозояму пир шудааст.

Як фарзанде аз мо пайдо нашуд, ки баъди сари ман сазовори мерос бурдани илму пайғамбарии ман бошад. Парвардигоро! Барои зойеъ нашудани мероси ман аз даргоҳи васеъу бепоёни Худ як

фарзанди лоиқ ато кун, то ӯ меросбари ману меросбари аҷдоди худ Яъқуб (а) бошад. Дар ин ҷо калимаи меросбар, ба маънои мерос бурдани молу сарват нест, зеро шаъни пайғабарон олист, аз ин ки дар чунин ҳолат молу сарватро дар назар дошта бошанд. Ин ҷо мурод дониш ва пайғамбариро мерос бурдан аст. Дар давоми дуъои худ Закарийё (а) гуфт, ки, эй Павардигори ман, агар дар иродаи Ту барои ман атои фарзанд бошад, фарзанде ба ман ато кун, ки дар ҳама ҳол Ту аз ӯ розӣ бошӣ ва ӯ аз Ту низ розӣ бошад.

Ҳар кас меҳодад, ки фарзандонаш солеҳу донишманд бошанд, бояд дар вақти дуъо ба Закарийё (а) тақлид кунад.

Хулоса, чун Худованд қабул шудани дуъои Закарийё (а)-ро ирода кард, бо хитоб ба ӯ (а) гуфт:

يٰۤزَكَرِيَّآ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اَسْمُهُ سَجِيّ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾

Йа Закариййа инна нубаширука би гулāмин-исмуху Яҳйā лам наҷъал-л лаҳу миң қаблу самиййā. 7.

7. (Гуфтем): «Эй Закарийё, ҳаройина, Мо туро ба тифле ки номи ӯ Яҳё аст, башорат медиҳем, пеш аз ин барои ӯ ҳамноме пайдо накардаем.

Вақто ки дуъои Закарийё ба даргоҳи Худованд иҷобат шуд, Худованд ба воситаи фаришта ваҳй (ҷавоб)-е фиристод, ки эй Закарийё, Худованд башорат медиҳад, ки шумо писардор мешавед, номи ӯ Яҳё аст. Дар фазлу камол мисли ӯ касе нест ва то ҳол пеш аз ин номи касеро Мо Яҳё қарор надодаем. Яъне калимаи Яҳё дар он асно якумин калимае буд ки барои номгузори писари Закарийё (а) бо ваҳйи илоҳӣ фуруд омад.

قَالَ رَبِّ اَنِّىْ يَكُوْنُ لِىْ غُلَامٌ وَكَانَتْ اِمْرَاَتِىْ عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ

الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾

Қола Рабби анна яқуну ли гулāму-в ва кāнатимраатӣ ъāқира-в ва қад балағту мина-л-кибари ъитиййā. 8.

8. Закарийё гуфт: «Эй Парвардигори ман, чӣ гуна барои ман тифле пайдо шавад ва ҳол он ки зани ман нозой аст ва ман низ аз пирӣ афтада шудаам?».

Бо ривояте, дар он аснoе ки Закарийё (а) дар хилватхона

дуъо мекард, саду бист сол дошт ва занаш навадуҳаштсола, ё бештар буд. Закарийё (а) на аз рӯи инкор, балки аз рӯи одату таҷрибае, ки байни мардум маъмул буд, аз рӯи таъаҷҷуб ва хурсандӣ гуфт, ки Павардигоро! Синну соли ман хеле бузург аст, фарсудаву фартут шудаам, занам ҳам пир шудааст ва нозоям аст. Магар фарзанддор шудани мо маҳол нест? Мо чӣ гуна писардор мешавем?! Назди Худованд иҷрои ҳама кор, хоҳ маъмулӣ бошаду хоҳ ғайри маъмулӣ, осон аст...

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَيْنٍ ۖ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ

تَكُ شَيْئًا ﴿٩﴾

Қола казъалика қола Раббука ҳува ъалайя ҳаййину-в ва қад халақтука мин қаблу ва лам таку шай-а. 9.

9. Худованд гуфт: «Ваъда ҳамчунин аст». Парвардигори ту гуфт, ки «ин кор бар ман осон аст ва ҳаройина, туро пеш аз ин офаридам ва ту чизе набудӣ».

Худованд ба воситаи фаришта ба Закарийё (а) гуфт, ки кор ҳамин аст. Дар чунин синну сол ба шумо фарзанд додан барои Ман осон аст, ҳеҷ душворӣ надорад. Мо метавонем ба ту ва ба ҳамсари пири нозоями ту лаёқати фарзанд овардан диҳем. Ту медонӣ, ки дар аввал худ чизе набудӣ. Ман туро аз ҳеҷ офаридам, пас, ҳоло падид овардани фарзанд дар оилаи шумо барои Ман саҳласт. Бо ҳамин тариқ, Закарийё (а) барои боварии комил ҳосил кардан ...

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ إِلَّا تَكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ

لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾

Қола Раббичъал лӣ аяҳ. Қола аятука ал лā тукаллима-н-нāса шалāша лайāлин савийā. 10.

10. Гуфт: (Закарийё) «Парвардигоро! Барои ман нишонае муайян кун». (Худованд) фармуд. «Нишонаи ту он аст, ки бо мардум се шабонарӯз, дар ҳолате, ки тандуруст ҳастӣ, сухан гуфта натавонӣ!».

Барои занҳое, ки одати моҳонашон қатъ шудааст ва пир

шудаанд, аз нав барқароршавии одати моҳона ҳодисаи хеле нодир аст. Аз ин рӯ, Закарийё (а) гуфт, ки Парвардигоро! Ба ҳақ будани ваъдаат итминон ва бовар дорам ва шакке надорам, аммо барои бохабар шудан аз ҳомиладор шудани завҷаам, бароям нишонае барқарор кун, то дилам ором гирад. Худованд фармуд, ки Нишона барои ту он аст, ки бо вучуде, ки саломату дуруст ҳастӣ ва ҳеҷ чиз туро аз сухан гуфтан боз намедорад, локин ту се шабонарӯз бо мардум сухан гуфта наметавонӣ. Дар ин бора аз Ибни Аббос (р) ривоят шудааст, ки Закарийё (а) бо вучуде, ки ҷисман саломат буд, чун ба касе меҳост сухан кунад, забонаш намегашт. Агар тасбеҳи Аллоҳро мегуфт, ё Таврот меҳонд, забонаш кушода буд. Ин нишонае буд, ки Худованд ба ӯ (а) фарзанд медиҳад. Ояти зер ин қиссаро идома медиҳад.

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً

وَعَشِيًّا

Фаҳараҷа ѓалā қавмиҳи мина-л-миҳроби фа авҳā илайҳим аһ саббиҳу букрата-в ва ѓашийā. 11.

11. Пас, аз меҳроб (-и ибодат) бар қавми худ берун омад, пас, ба сӯйи онҳο ишора кард, ки субҳу шом тасбеҳ гӯянд.

Чун мардум интизорӣ мекашиданд, то ҳамроҳи Закарийё намоз хонанд, баъд аз ин башорат ӯ (а) аз меҳроб (аз ҳуҷраи ибодати) худ ба суроғи мардум баромад, сухан карда, ки наметавонист, пас ба онҳο ишора карда гуфт, ки шумо саҳару шом Худовандро тасбеҳ гӯед, мадҳу санои ӯро ба ҷо оред, чаро ки неъматӣ бузурге, ки Худованд ба Закарийё арзонӣ дошта буд, идома хоҳад ёфт. Яъне мувофиқи ояти 39-уми сураи «Оли Имрон», вақто ки дар меҳроб намоз меҳонд, ба ӯ башорати таваллуд шудани Яҳё (а) дода шуд, ки идомадиҳандаи вазифаи Закарийё (а) аст.

يٰٓيَحْيٰى خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوَّةٍ وَّءَاتَيْنٰهُ الْحِكْمَ صَبِيًّا

Йā Яҳйā ҳузи-л-китаба би қуввати-в ва āтайнāху-л ҳукма сабиййā. 12.

12. (Гуфтем): «Эй Яҳё! Китоби бо устуворӣ бигир». Ва ба ӯ дар ҳоли кӯдакӣ доноӣ додем.

Дар асл китоби Таврот ба Мӯсо (а) нозил шуда буд. Лекин Худованд ба чандин пайғамбаре, ки баъди Мӯсо (а) омада буданд, Таврот хондану ба он амал карданро амр карда буд. Аз он ҷумла, Закарийё ва писари ӯ (а) Яҳё (а) маъмур буданд, то ба Таврот амал кунанд. Хулоса, Яҳё (а) писархолаи Исо (а) аст. Яҳё (а) таваллуд шуд. Худованд дар хурдсолӣ ба Яҳё (а) зеҳни хуб, ақли расо ва ҳикмат ато фармуд. Чун Яҳё ба синне расид, ки метавонист мавриди хитоби Павардигор қарор бигирад, пас, Худованд ба Яҳё (а) гуфт, ки эй Яҳё китоби Худо (Таврот)-ро бо қувват ба даст гир. Яъне барои хондану амал кардан Тавротро бо қидду ҷаҳд ба даст гир!! Манзур аз бо қувват гирифтани китоб он аст, ки ҳарчи пурратар бо он амал кунад ва дар роҳи густариши мақсаду мафҳуми он аз ҳаргуна нерӯе, ки дорад, хоҳ моддӣ бошаду хоҳ маънавӣ, ё фардӣ бошаду иҷтимоӣ, баҳра гираду истифода кунад. Ояти зер ин маъноро пай мегирад:

وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا

Ва ҳанан-м ми-л ладуннā ва закāта-в ва кāна тақиййā.13.

13. Ва ба ӯ аз назди Худ шафқату таҳорати нафс додем ва парҳезгор буд.

Дувумин ҳикмате, ки Парвардигор ба Яҳё (а) дода буд ин буд, ки Худованд меғӯяд, Мо ба ӯ (а) аз назди худ «ҳаннон» додем. Яъне Худованд раҳмату шафқати махсусе дар қалби Яҳё (а) ҷо дода буд, ки ба падару модару наздикони худ дар ҳама ҳолат шафқату муҳаббат меварзид ва мардумро аз рӯи шафқату муҳаббат насиҳат мекард ва роҳи наҷот аз қуфру гуноҳро ба онҳо нишон медод. Севумин ҳикмате, ки Худованд ба Яҳё (а) дода буд покии нафс буд. Яъне поки ба маънои васеъаш (ҳам ботин ва ҳам зоҳир) дар ӯ (а) дида мешуд.

Хулоса, ҳама покизагиҳо дар ӯ (а) буд. Чаҳорум ҳикмате, ки Худованд ба ӯ (а) дода буд, парҳезгорӣ буд. Яъне ӯ (а) аз ҳар чизе, ки хилофи фармони Павардигор буд, парҳез мекард ва шахси тақводор буд.

وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا

**Ва барраи би валидайҳи ва лам якун ҷаббāран
ъасиййā.14.**

**14. Ва ба падару модари худ некӯкирдор буд ва гарданкашу
гунаҳгор набуд.**

Ояти мазкур панҷум, шашум ва ҳафтум сифати Яҳё (а)-ро зикр карааст, ки ӯ (а) бо падару модари худ некгуфтору нармдилу меҳрубону пурмуҳаббат буд. Падару модари пиронсоли худро бисёр дӯст медошт ва онҳоро бисёр ҳурмату иззат мекард. Яҳё (а) мутакаббир, саркаш ва гунаҳкор набуд. Аз амрҳои Парвардигор ва падару модараш саркашӣ намекард. Ӯ (а) як шахси табаррук буд. Аз гуноҳ парҳез мекард ва мутеъи фармони Павардигор буд. Шахсоне ки падару модар доранд, ба хусус агар онҳо пиронсол бошанд, дар нигоҳубини онҳо бояд ба Яҳё (а) пайравӣ кунанд, то шояд рӯзи қиёмат дар зумраи ӯ (а) маҳшур (зинда) шаванд.

 وَسَلَّمُ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا

**Ва салāмун љалайҳи явма вулида ва явма ямӯту ва явма
юбъаъу ҳаййā. 15.**

**15. Ва салом бод бар вай, рӯзе ки таваллуд шуд ва рӯзе ки бимурд
ва рӯзе, ки барангехта шавад.**

Чун Яҳё (а) назди Худованд дорои мартабаи бузург ва мукаррам буд, дар ҳақи ӯ (а) аз ҷониби Худо дастур расид, ки ба ӯ (а) аз тарафи Худо рӯзе, ки таваллуд шуд, рӯзе, ки вафот мекунад ва рӯзе, ки дар қиёмат аз нав зинда мегардад, салом (яъне амонӣ) ва дуруд бод.

Муфасссирон гуфтаанд: «Ваҳшатноктарин ҳолатҳое, ки инсон дар он қарор мегирад, ҳамин се ҳолат аст. Пас, Яҳё (а) дар ин се ҳолат амон аст: Якум, аз зарари шайтон дар рӯзи таваллуд. Дувум, аз азоб ва даҳшат ҳангоми марг. Савум, аз азоб ва тарс дар рӯзи қиёмат».

Шаҳид шудани Яҳё (а)-ро чунин ривоят мекунанд, ки яке аз ҳокимони Фаластин бо номи Ҳайрудис духтари бародаре дошт, бисёр зебо буд ва Ҳамрудие ном дошт. Ҳайрудис хост Ҳамрудие ба ақди худ дарорад. Вале Яҳё (а) бо далели ҳаром будани чунин никоҳ, ба издивоҷи онҳо мувофиқат накард. Хайрудис, ки шефтаи Ҳамрудие буд, аз ӯ хост, ҳар орзуе дорад ба вай дар миён гузорад, то орзуяшро барорад. Он духтар бо васвасаҳои модари худ, бо далели он ки нодуруст будани чунин никоҳро байни мардум эълон

кардааст, аз амаки худ Ҳайрудис хост, то сари Яҳёро ба наздаш биёрад. Ҳайридиси золим Яҳё (а)-ро ба шаҳодат расонд. Ин аст мисоли муносибати ҳокимони золим бо мардони роҳи Худо. Онҳо бо баҳонаи андаку корҳои беарзиш, нест кардани Пайғамбарону ворисони онҳоро раво мебинанд. Дар оятҳои наватӣ қиссаи аҷоибӣ Марям (а) баён мешавад:

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾

Вазкур фи-л-китоби Маряма изи нтабазат мин ахлиҳа маканай шарқиййа. 16.

16. Ёд кун дар Китоб (қиссаи) Марямро, чун аз аҳли худ як сӯ шуду ба самти баромадани Оғтоб ҷое канор гирифт.

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾

Фа-т-тахазат мин дӯниҳим ҳиҷабан фа арсална илайҳа рӯҳанā фа тамаъсала лаҳа башаран савиййа. 17.

17. Пас, дар ҳоли ибодат аз онҳо парда гирифт. Пас, ба сӯйи ӯ Рӯҳи Худо ро фиристодем, ки ба сурати башари дурустандом неши Марям зоҳир шуд.

Баъди баёни саргузашти Яҳё (а), дар ин оятҳо риштаи суҳан ба ҳодисаи таваллуди Исо (а) ва модари ӯ Марям (а) гардонид шуда аст. Агарчи таваллуди Яҳё (а) аз падари пиру фартут ва модари нозо аҷиб бошад, таваллуди Исо (а) аз модар, аммо бе падар аҷибтар аст. Соҳиби ақли расо гаштан ва расидан ба мақоми пайғамбарӣ дар айёми тифлӣ кори аҷиб бошад, аммо дар гаҳвора аз китобу пайғамбарӣ суҳан гуфтан аҷоибтар аст. Хулоса, Худованд дар ин оятҳо Расули Худ (с)-ро фармуд, ки ай Расули Мо, ёдрасон кун ба мардум қиссаи Марям (а)-ро, ки ба воситаи Рӯҳуламин ба Ту (а) ваҳй шудааст, он бисёр қиссаи аҷоиб аст. Марям (а) - як духтари озода, бокира, тақводор, то ин ки аз шӯру ғавғои мардум дуртар бошаду ибодати Худои худро дар хилват бештару бо фароғат иҷро кунад, дар тарафи шарқии Байлутмуқаддас канора гирифт. Дар он ҷо, то ин ки мардум ўро дар ҳолати ибодат набинанд ва аз чашми мардум паноҳ бошад, худро ё шояд ибодатхонаашро бо пардае печид, ҳудаш яккаву танҳо ба ибодати Парвардигор машғул шуд. Дар давоми оят

Худованд гуфтааст, ки вақте ки Марям (а) дар ибодатхонаи худ буд, ба сӯи ӯ (а) дар сурати инсони комил ва хушқиефа фаришта (Ҷабраил) (а)-ро фиристодем. Ҷабраил (а) дар назари Марям (а) нохост намудор шуд. Бо дидани ӯ (а) Марям (а) пиндошт, ки ин марди ношинос нисбат ба вай қасди баде дорад, аз ин рӯ...

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا

Қолат иннӣ аъӯзу би-р-Раҳмани минка ин кунта тақиййā. 18.

18. Гуфт: «Ҳаройина, ман аз ту ба Худо паноҳ мебарам, агарчи парҳезгор ҳам бошӣ!»

Марям (а) дар домони падару модар ва устодони покдомон парвариш ёфта буд ва худ низ покдомон ва бо иффат буд. Аз ин сабаб, ҳангоме ки ҷавони зебо ва хушқомат меҳост ба хилватгоҳаш дохил шавад, аз тарс ва даҳшат фарёд кашид, ки ман аз қасди бади ту ба Худои меҳрубон паноҳ мебарам. Агар парҳезгору Худотарс бошӣ, ба қафо баргард, ба ман наздик машав, битарс, ки Худо ҳимоятгари бекасон аст. Хулоса, чун Ҷабраил (а), ки аз тарафи Худо омада буд, хабареро ба Марям (а) расонда:

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا

Қола иннамā ана расӯлу Раббирики ли аҳаба лаки гулāман закиййā. 19.

19. Гуфт: «Чуз ин нест, ки ман фиристодаи Парвардигори туам, то туро тифли покиза бибахшам».

Чун Ҷабраил (а) дид, ки Марям (а) дар таҳлука афтодааст, гуфт, ки натарс, ман ба ту намерасам, охир ман аз касоне нестам, ки аз ман интизори бадӣ дошта бошӣ! Ман фиристодаи Павардигори туам! Чун Марям ин суханро шунид, қалбаш ором ёфт. Он мард суханашро давом дода гуфт, ки ман бо амри Аллоҳ омадаам то ваколатан барои ту писари покизае бубахшам. Он писар аз гуноҳ покиза ва покдоман нашъу намо мекунад. Ин нишонаҳои аҷиби Павардигори ту аст. Марям (а)...

قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكْ بَغِيًّا

Қолат аннā якуну ли гулāму-в ва лам ямсасни башару-в ва лам аку багиййā. 20.

20. Гуфт: «Чӣ гуна пайдо шавад барои ман тифле, ҳол он ки ба ман ҳеҷ одамӣ даст нарасонидааст ва ҳаргиз зинокор набудам?».

Чун Марям (а) хабари аз одат беруни Ҷабраил (а)-ро шунид, саҳт дар ҳайрат монда гуфт, ки во аҷабо! Чӣ гуна барои ман писаре мешудааст, ки ҳеҷ марде (шавҳаре) ба ман даст нарасонидааст ва ман зинокор нестам? Яъне Марям (а) аз рӯи ҳайрат гуфт, ки охир ман то ҳол шавҳар надорам, то бо роҳи шаръӣ фарзандор шавам ва на зани зиногоару вайронам, ки бо роҳи ғайри шаръӣ фарзанд биёрам, чӣ тавр аз ман ба дунё фарзанд меомадааст? Дар посух Ҷабраил (а)...

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَيْنٌ وَلَنَجْعَلَنَّهُ ءَايَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا

وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾

Қола казāлики қола Раббуки ҳува ъалайя ҳаййину-в ва ли наҷъалаҳӯ āята-л ли-н-нāси ва раҳмата-м миннā. Ва кāна амра-м мақзиййā. 21.

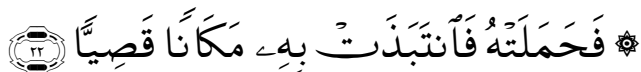
21. Гуфт: «(Ваъдаи Ҳақ) ҳамчунин аст. Парвардигори ту фармуд, ки ин бар ман осон аст ва меҳоҳем, ки он тифлро барои мардум нишона ва бахшоиш аз ҷониби Худ бисозем ва ин ҳам кори шуданӣ аст».

Ҷабраил (а) гуфт, ки эй Марям! Писардор шудани ту фармони Худованд аст. Агар иродаи Худованд рафта бошад, бигзор ту поку покиза бошӣ, ҳатто духтари бокира ҳам бошӣ, писардор мешавӣ! Зеро Павардигори ту фармудааст, ки бо тарзи ғайриоддӣ писардор гардонидани ту, барои Мо мушқил нест, ин кор барои Мо осон аст, то мардум аз камоли қудрати Мо пай баранд, ки Мо қодирем, ҳатто бе падар ҳам фарзандро пайдо кунем! Писари ту барои мардум раҳмат (пайғамбар) аст аз ҷониби Мо. Ё Пайғамбари Мост, ё мардумро ба роҳи рост ҳидоят мекунад ва аз ҷониби ӯ ба мардум хайри бисёре мерасад. Тақдири Худованд чунин рафта аст, қалам онро навиштааст, ба ақиб баргаштан нест, ин амр бояд қатъиян амалӣ шавад. Ту ногузир бояд бо ин интиҳоби илоҳӣ розӣ шавӣ ва барои озорхое, ки баъди вилодати писарат, аз ҷониби таъназанандагон ба ту мерасад, омодаи сабр бошӣ. Оятҳои зер

ҷараёни ҳомила шудани Марям (а) ва таваллуд шудани Исо (а)-ро баён мекунад. Агар ба ояти 91-уми сураи «Анбиё» назар шавад, дар он тарзи ҳомила шудани Марям (а) чунин баён шудааст:

“Ва (ёд кун) занеро, ки бо иффат (поки) шармгоҳи худро нигоҳ дошт, пас, дар он рӯҳи худро дамидем ва ӯро ва писари ӯро бар оламиён нишона сохтем”.

Валлоҳу аълам, бо амри Худованд Ҷабраил (а) дар чоки гиребони куртаи Марям (а) дамид. Пас, чуноне ки ояти зер ҳам ба ин маъно далолат мекунад, ӯ (а) ҳамл бардошт.

✽ **Фа ҷамалатҳу фантабазат биҳи маканан қасиййā. 22.**

22. Пас, Марям он тифлро бор гирифт, пас, ба сабаби он ҳамл ба ҷои дур аз мардум яксӯ шуд.

Чун Ҷабраил (а) дар чоки пирохани Марям (а) дамид, он гоҳ ӯ (а) бордор шуд. Чун Марям (а) духтари бокира буд, ҳоло ба касе никоҳ нашуда, ҳомиладор гашт, табиъист, ки мардум, хусусан агар занҳо нишони ҳамлро бинанд, пурсуҷӯ мекунад, суханҳо меғӯянд, таънаю маломат мекунад. Марям (а) андеша кард, то вақти таваллуди писари худ барои нашунидани чунин суханҳо ба ҷое равад, ки аз мардум дур бошад. Ӯ (а) ба водие, ки Байтуллаҳм ном дошт, рафту канор гирифт. То таваллуд Исо (а) Марям (а) чӣ кор кард, чӣ шунид, дар ин бора чизе зикр нашудааст, онро Худованд медонад. Аммо дар ояти баъдӣ воқеаи таваллуд шудани Исо (а) баён шуда аст:

فَآجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا

وَكَنتُ نَسِيًّا مِّنْسِيًّا

Фа аҷааҳа-л маҳозу илā қизъи-н-нахлати қолат йā лайтанӣ митту қабла ҳазā ва кунту нася-м мансиййā. 23.

23. Пас, дарди зоймон ӯро ба сӯи танаи дарахти хурмо овард, (Марям) гуфт: «Эй кош неш аз ин мемурам ва фаромӯшу аз хотирҳо рафта мешудам».

Марям (а) аз як тараф аз ҳомиладории худ, то ин ки ўро мардум нафаҳманд, хиҷолат мекушиду гурехта мегашт. Аз тарафи дигар, болои дарди хиҷолат, дарди таваллуд оғоз шуд. Ў бечора яккаву танҳо, ҳеҷ зане нест, ки ўро ёрӣ расонад. Ў худ бошад, ҳеҷ таҷрибаи таваллудкунӣ надошт, ҳайрон буд чӣ кор кунад. Дард бошад, ўро беқарор мекард, ба гумони он, ки шояд дард осон шавад, ба ҳар чиз така мекард, ба назди дарахти хурмое омад ва онро маҳкам дошт, бо ин ҳам ба дард тоқат карда наметавонист, гуфт, ки эй кош, аз ин гуна рӯз дидан, пеш аз ин мемурам аз хоити мардум фаромӯш мешудам ва имрӯз касе намедонист, ки Марям гуфтани кас кист. Оре! Сухани Марям ба маврид аст. Зеро ў (а) бо тақводорӣ ва покӣ вирди забони мардум буд. Бе шавҳар фарзанд овардани духтари бокира аз мурдан даҳшатноктар буд. Марям (а) медонист, ки чун бо ин навзод ба хона баргардад ба фитнаи мардум мубтало хоҳад шуд. Аз ин рӯ, ў (а) ҳатто хост, ки мисли як чизи беарзиш, чун кафши кӯҳна нест мешуду аз ҳаёли мардум бо тезӣ фаромӯш мешуд.

فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا

**Фа нāдāхā миҶ таҳтихā аллā таҳзани қад чаъала
Раббуки таҳтаки сариййā. 24.**

24. Пас, аз ҷониби поёни дарахт (Ҷаброил) ўро овоз дод, ки:
«Андӯх махӯр, ҳаройина, Парвардигори ту пеши пои ту ҷӯе пайдо
кардааст.

وَهُزِيَ إِلَيْكَ بِجَذْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا

**Ва ҳуззӣ илайки би ҷизъи-н-нахлати тусāқиғи ъалайки
рутāбан ҷаниййā. 25.**

25. Ва бичунбон ба сӯйи ҳеи танаи дарахти хурморо, то
бияфғанад бар сари ту хурмои тоза.

Тарсу беқарории Марям (а) танҳо аз тухматҳои оянда набуд, балки мушкилот ва мусибатҳои дигаре фикри ў (а)-ро машғул сохта буд. Аз як тараф, дарди зоймон аз тарафи дигар, набудани дояву дӯсту ёвар, яккаву танҳо дар биёбони хушку ҳолӣ, набудани маҳалле барои истироҳат, набудани обе барои нӯшидану шустушӯ ва набудани ғизое барои хӯрдан, набудани

василае барои печонидани кӯдаки навзод, лекин, хушбахтона, ин ҳолат тӯл накашид. Ногаҳон садое аз тарафи поёни дарахт бар гӯшаш расид, ки эй Марям, ғамгин машав, дурустар назар кун, аз пеши пои ту чашмаи оби гуворое қорӣ аст, метавонӣ аз он нӯшӣ, ё чизеро бишӯӣ! Бори дигар дар он асно ба Марям (а) нидо расид, ки ту худро аз гуруснагӣ машаққат надеҳ. Рав, танаи хурмои хушкро ларзон, барои тановули ту бо амри Худованд хурмои тару тоза мерезад.

Идомаи нидо барои Марям (а) дар ояти зер зикр шуда аст:

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ

لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾

Фа кулӣ ва шрабӣ ва қаррӣ ъайнā. Фа иммā тарайинна мина-л-башари аҳадан̄ фа қулӣ иннӣ назарту ли-р Раҳмāни савман̄ фа лан укаллима-л-явма инсиййā. 26.

26. Пас, бихӯру биёшом ва осудачашм шав, пас, агар бубинӣ аз одамӣ касеро, пас, бигӯ: «Ҳаройина, барои Худо рӯзаро назр кардам, пас, имрӯз бо ҳеҷ одамӣ сухан нахоҳам гуфт».

Бори дигар Марям (а) нидо мешунавад, ки эй Марям (а), чаро бо ғаму андӯҳ худро машаққат медиҳӣ? Мана аз ғизо (хурмо)-и лазиз (ширин)-и нерӯбахш бихӯр ва аз он оби гуворо бинӯш, аз ёфтани чунин фарзанд ғамгин мабош, балки чашми худро равшан куну хурсанд бош. Ғаму андӯҳро аз худ дур кун. Агар касе пурсад, ин тифлро аз куҷо овардӣ, оромона бо ишораи фаҳмо бигӯ, ки ман имрӯз барои Худои Раҳмон, рӯза (сукут)-ро назр кардаам. Ҳоло бо ҳеҷ кас сухан гуфта наметавонам. Хулоса, аз мазмуни ин нидоҳои пайи ҳам Марям (а) фаҳмид, зоте, ки бо роҳи ғайри оддӣ овардани тифлро ирода кардааст, ўро дифоъ мекунад аз ин сабаб дилаш андак шод шуд ва ором гашт.

فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ ۖ قَالُوا يَمْرَأَتُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾

Фа атат биҳӣ қавмаҳā таҳмилух. Қолу йā Маряму лақад чиъти шай-ан̄ фариййā. 27.

27. Пас, Исоро бардошту пеши қавми худ овард. Гуфтанд: «Эй Марям, ҳаройина, чизи зиштро овардӣ.

يَا خَتَّ هَرُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوَاءً وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا

Йӓ ухта Ҳарӯна мӓ кӓна абӯкимра-а сав-и-в ва мӓ кӓнат уммуки бағийӓ. 28.

28. Эй хоҳари Ҳорун, падари ту марди бад набуд ва модари ту зинокор набуд!».

Марям (а), вақто ки аз нидокунанда суханҳои оромбахшро шунид, бо итмонони комил аз худ ғаму андӯхро дур сохт, тифли худро оромона дар оғӯш гирифт ба рои суроғи хешу табору худ саҳроро тарк гуфт ва сӯи деҳа рафт. Мардуми деҳа медонистанд, ки Марям духтари ботақво, худотарс ва аз ҳаргуна корҳои ношоям дур ва ҳоло бокира аст. Чун диданд, ки дар оғӯши худ тифли навзод дорад, таъачҷубкунон ҳайратзадаву нигарон шуданд. Баъзе шак кард, баъзе забони таъна кушода гуфт: «Марям бо роҳи ғайри шаръӣ тилфдор шудааст». Дигаре мегуфт: «Марям. Ту бисёр кори бад аҷибро анҷом доӣ! Ҳайф бар ту! Он ному шуҳратро, ки қаблан доштӣ, ба ин олудагӣҳо барбод доӣ?! Сад ҳайф, ки аз авлоди пок ҳастия обрӯи онҳоро резондӣ, онҳоро бадном кардӣ! Таъназанандагон ба рои суханашонро таъсирнок кардан гуфтанд, ки эй хоҳари Ҳорун, падари ту Имрон, одами бад набуд, модарат Ҳанна, ҳаргиз ба ингуна корҳои бад даст назада буд, ту аз падару модари поку аз оилаи босалоҳу боибодат ва машҳур пайдо шудай. Ин чӣ корест, ки ту кардӣ?».

Дар ҳадиси шариф, бо ривояти Муғира Шӯъба (р) омадааст, ки эшон гуфтанд: «Расули Худо (с) маро ба сӯи мардуми қаблаи Наҷрон, ки насронӣ буданд, ба рои даъвати Исломи фиристоданд. Чун ба онҳо расидам, онҳо ба ман гуфтанд: «Шумо дар Қуръонатон меҳонед, ки «эй хоҳари Ҳорун» дар ҳоле ки Мӯсо (а) ва Ҳорун (а) хеле солҳо пеш аз Исо (а) гузаштаанд. Чӣ хел Марям (а) хоҳари Ҳорун (а) будааст?». Ровӣ мегӯяд, «Чун ба назди Расулуллоҳ (с) бозгаштам, ин хабарро ба ӯ (с) расонидам». Расулуллоҳ (с) ба ман гуфт: **«Оё ба онҳо нагуфтӣ, ки мардум дар он замон фарзандони худро ба номи пайгамбарон ва номи солеҳони пешин номгузорӣ мекарданд?».**

Хулоса, дар он асно Марям дар ҷавоби таънае, ки аз қавми худ шунид, ҳарфе назад, ҳар чӣ гуфтанд сокист монд. Ҳикмати ин рафтор дар ояти зер ззоҳ дода шудааст.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾

Фа ашарат илайҳ. Қолу кайфа нукаллиму ман кона фи-л-маҳди сабиййā. 29.

29. Пас, (Марям) ба тифли худ ишорат кард. Гуфтанд: «Чӣ гуна бо касе, ки дар ҳоли кӯдакӣ дар гаҳвора аст, суҳан гӯем?».

Марям (а) бо амри Худованд назр кард, ки бо мардуми таъназананда суҳан нагӯяд. Пас, ҳангоме ки таҳти таънаву тухмати занҳову мардҳои деҳаи худ қарор гирифт, назри худро нашикаст, суҳан нагуфт, балки ишора кард, ки ҷавоби саволхоятонро аз ин тифл шунавед. Онҳо ҳайратзадатар шуда гуфтанд, ки эй Марям! Бо вучуди ин ҳама қорҳои нодурустат, барои чӣ қавми худро масҳара мекунӣ? Мо чӣ хел бо тифле, ки ҳоло ширҳора асту суҳан гуфта наметавонад, суҳан гӯем? Ў моро чӣ мефаҳмад?

Хулоса, онҳо аз ишораи Марям нигаронтар шуда, бо худ ҷӯшиданд, ғурриданд. Вале ин ҳолат ба дарозо тӯл накашид. Зеро Худованд ба ҳар чиз қодир аст. Оятҳои зер ин қиссаро пай мегиранд:

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ ءَاتَنِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾

Қола иннӣ ʼабдуллоҳи āтāния-л-китāба ва ҷаъаланӣ набиййā. 30.

30. (Исо) гуфт: «Ман бандаи Худоям, маро Китоб додааст ва маро Пайгамбар сохтааст.

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾

Ва ҷаъаланӣ мубāракан айна мā кунту ва авсōнӣ би-с салāти ва-з-закāти мā думту ҳаййā. 31.

31. Ва Худо маро ҳарҷо, ки бошам, бо баракат сохт ва то даме ки зинда бошам, маро ба намоз ва закот ҳукм фармудааст.

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾

Ва барраи би вāлидатӣ ва лам яҷъалнӣ ҷаббāран шақиййā. 32.

32. Ва ба модари худ маро некӯкор сохт ва маро гарданкашу бадбахт накардааст.

وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا

Ва-с салāму љалайя явма вулитту ва явма амуту ва явма убъашу ҳаййā. 33.

33. Ва салом бар ман аст, рӯзе ки таваллуд шудам ва рӯзе ки бимурам ва рӯзе ки барангехта (зинда) шавам».

Мардум ба Марям (а) гуфтанд, ки фарзанди ту ҳоло тифласт, мо ба ӯ чӣ гуна сухан бигӯем, Худованд дар он асно яке аз муъҷизаҳои бузурги Худо соҳир сохт. Исо (а) бо забони фасеҳ ба сухан даромад, дар оғози сухани худ ба бандаи Худо будани худ эътироф карда гуфт, ки ман бандаи Худоям, (нагуфт, ки ман Худоям, шарики худоям, ё ман фарзанди Худоям, ё ба фикри насоро, ки Худоро се мегӯянд нагуфт, ки яке аз сеям.) Ӯ таъоло дар азал тақдир кардааст, ки ман дорои китоб (Инҷил) бошам. Ӯ таъоло ба ман китоб (Инҷил) дод ва маро ба пайғамбарӣ баргузид. Дар кучое, ки бошам, маро муборак гардонид. Кучое, ки равам ё бошам, Худованд он мулку диёрро бобарокат мегардонад ва барои бандагони Худо дар он макон саъодату некбахтиро фароҳам меорад. То модоме ки зиндаам, Худованд ба ман супориш додааст, ки бо намозу бо закот бошам. Зеро, вазифаи бандагӣ он аст, ки то вақте зиндааст, бояд намоз хонад ва закот диҳад.

Дигар амри Худованд барои ман он аст, ки барои модари худ бояд меҳрубон бошам. Ман инсонаму аз инсон таваллуд шудаам. Марям модари ман аст, ӯ низ инсон аст, ӯ Худо нест.

Исо (а) хабари дигареро ба онҳо расонд, ки чуноне ки Худованд маро барои модарам бо меҳру бо шафқат офаридааст, барои дигар инсонҳо низ ҷабру ситамкунанда, гарданкаш ва золим наофаридааст. Рӯзе, ки таваллуд шудам, дар тақдирам, саломатӣ навишта шуда буд, ки дар он вақт шайтон натавонист ба ман мисли кудакони оддӣ осебе расонад. Дар ҳангоми маргам барои ман низ, саломатӣ тақдир шудааст, ки дар он ҳангом Ҳақ таъоло маро гумроҳ намесозад ва барои гуфтани сухани ҳаққу рост маро қодир мегардонад. Ҳангоме ки аз нав барангехта мешавам, дар он рӯз низ аз ҳавлу ҳароси рӯзи маҳшар Худованд барои ман саломатию амониру арзонӣ медорад.

Аз мазмуни ин оятҳо маълум шуд, ки Исо (а) ба банда ва набии Худо ва соҳиби китоб будани худ эътироф дорад.

Аз ин сухан маълум шуд, ки Исо (а) на Худост, на писари Худо ва на севумини худоҳои сегона. Исо (а) ба бепадар будани худ иқрор аст, ки ӯ аз модар таваллуд шудааст, рӯзе мерасад, ки ӯ низ аз олам чашм мепӯшад ва рӯзе мешавад, ки ӯро аз нав зинда гардонида мешавад. Пас, насоро бо кадом далел Исо (а)-ро Худо, ё фарзанди Худо мегӯянд? Ингуна сифатҳо дар Худованд нест. Он сифатҳое, ки барои Исо (а) дар Инчил омадааст, онҳоро насоро нест кардаанд, бояд аз нав барқарор кунанд.

Хулоса, вақте Исо (а) дар оғӯши модари худ тифл буд, ин нӯҳ мавзӯро ба муҳолифони модари худ фаҳмонд. Бо ҳамин ин қисса ба поён мерасад. Барои маълумоти бештар ба ояти 59-уми сураи «Оли Имрон» муроҷиъат шавад. Дар оятҳои баъдӣ шахсияти Исо (а) қатъиян эълон шудааст.

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٢١﴾

Зāлика Ёисабну Марям. Қавла-л ҳаққи-л-лазӣ фӣҳи ямтарӯн. 34.

34. Ин аст қиссаи Исо - писари Марям ва сухани росте ки мардум дар вай ихтилоф мекунаанд.

Бо ишора ба маънои оятҳои қаблӣ Худованд дар ояти мазкур ба Муҳаммад (с) гуфтааст, ки ин аст ҳақиқати ҳоли Исо (а) писари Марям. Ин аст сухани ҳаққе, ки дар шаъни Исо (а) барои ту қисса карда шуд. Сухани насорои гумроҳ, ки дар шаъни Исо (а) шак карда, ботилҳо гуфта, ӯ (а)-ро писари Худо мегӯянд, ҳақ нест. Сухани яҳудиҳои гирифтори ғазаби Худогашта, ки Марям (а)-ро зинокор ва Исо (а)-ро соҳиру валадзино мегӯянд, ҳақ нест. Албатта, шахсе, ки имон ва ақл дорад, сухани Парвардигорро ҳақ меҳисобад, на суханҳои насоро ва на суханҳои яҳудиҳоро.

مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَّتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ ۚ سُبْحٰنَهُ ۚ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ ۚ

كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٢٢﴾

Mā kāna lil-lāhi ayyattaḥiza mi-v vалад. Субҳāнаҳ. Изā қазō амраи фа иннамā яқулу лаҳу кун фа якун. 35.

35. Лоиқи Худованд нест, ки ҳеҷ фарзанде бигирад, покӣ Ёрост. Чун бихоҳад кореро, чуз ин нест, ки ўро мегӯяд «Шав!», Пас, мешавад.

Худованд дар ин оят гумони нодурусти шахсонеро, ки Худовандро соҳиби фарзанд медонанд, шадидан рад намуда гуфтааст, ки ҳаргиз барои Худованд сазовор нест, ки касеро барои худ ба фарзандӣ интиҳоб кунад. Намесазад, ки Худованд соҳиби фарзанд бошад. Худованд аз чунин сифатҳо поку муназзаҳ аст. Соҳиби фарзанд будан ва ўро ба воя расонидан сифати хоси башарист. Аммо Худовандро ингуна сифат нест. Дигар ин ки инсон ба ёрии фарзанд муҳтоҷ аст. Худованд ба ёрии ҳеҷ чиз ва ҳеҷ кас муҳтоҷ нест ва аз ингуна сифатҳо пок аст. Ҳар кореро хоҳад, дар замони хостаи Худ иҷро мекунад. Барои иҷрои корҳои Худ ниёзманди ёвар, ё мушовир, ё шарик нест. Ҳар кореро (ё чизеро) амр кунад: «Шав!» фавран мешавад. Ояти зер ҳиссае аз суҳанҳоест, ки Исо (а) дар гаҳвора ба қавми модари худ гуфта буд.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾

Ва инналлоҳа Раббӣ ва Раббукум фаъбудӯҳ. Ҳазā сироту-м мустақим. 36.

36. Ва (Исо гуфт:) «Ҳаройина, Худо Парвардигори ман ва Парвардигори шумост, пас, ибодати Ёро кунед. Ин аст роҳи рост».

Аз ҷумлаи амрҳо ва суҳанҳое, ки Исо (а) дар гаҳвора ба қавми модари худ гуфта буд, ин аст, ки Аллоҳ таъоло Парвардигори ҳамаи мост. Аз он ҷумла, Парвардигори ман низ ҳаст. Ё падар ё шарикӣ ман нест, ман бандаи Ёям, бандагии Ёро ба ҷо меорам. Пас, шумо низ бандагии Ёро бе олоиш ба ҷо оред. Ин аст он роҳе, ки шумо ҷустуҷӯ доред. Агар ба ин роҳе, ки барои шумо пешниҳод кардам, равед, ҳаргиз гумроҳ намешавед. Барои маълумоти бештар ба оёти 50-51-уми сураи «Оли Имрон» ва ба оёти 63-64-уми сураи «Зухруф» муроҷиъат шавад. Пас, аз насиҳатҳои тифли ширхор қавм чиҳо гуфтани, чиҳо кардани, оятҳои зер хабар медиҳанд:

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

Фахталафа-л-аҳзāбу мим байниҳим фа вайлу-л лил-лазīна кафарӯ мим машҳади явмин ъазīm. 37.

37. Пас, фирқаҳо миёни хеш ихтилоф карданд. Пас, вой барои касоне, ки кофир шуданд аз ҳозир шудан дар рӯзи бузург.

Дар ибтидо мардум нисбат ба муъҷизаи Худованд (бе падар таваллуд шудани Исо (а)) ба ду гурӯҳ тақсим шуданд. Гурӯҳе сухани ҳақро эътироф карданд, Худоро яккаву ягона ва Исо (а)-ро пайғамбар донистанд. Инҳо дар даври худ, яъне то нозил шудани Қуръон ва ба пайғамбарӣ баргузида шудани Муҳаммад (с), муъмин ҳисобида мешаванд.

Гурӯҳи дигар сухани Маряму сухани Исо (а)-ро қабул накарданд. Марям (а)-ро тухмат зада, зинокор гуфтанд. Мегуфтанд, ки Марям бо Юсуфи наҷҷор (дуредгар, кандакор) зино кардааст. Исо натиҷаи ин амали зишти ӯст. Сухангӯии Исо (а) дар гаҳвора сеҳргарист. Яҳудон то ҳол дар ин ақидаанд ва пайғамбарии Исо (а) ва китоби осмонӣ будани Инҷилро қабул надоранд.

Бо мурури замон таҳриф ва сохтакории Инҷил оғоз шуд. Тасаввуроти нодурусти бутпарастон, файласуфони Юнон ва дигар ақидаҳои нодуруст ба Инҷил чун сухани Худованд ворид мешуданд. Гурӯҳе ҳазрати Исо (а)-ро писари Худо пиндошт. Гурӯҳе ҳазрати Марям (а)-ро модари Худо гуфт. Гурӯҳе ақидаи сегонагии Худо- Падар Худо, Писар Худо ва Рӯҳи Муқаддасро (Ҷабраил (а)) пешниҳод кард.

Гурӯҳе гуфт, ки Исо (а)-ро чормех карда куштанд.

Гурӯҳе гуфт, ки Исо (а) баъд аз марг зинда гашта ба осмон рафт ва ғайра.

Хулоса, дар замони ҳукмронии императори Рум Константино Кабир, насроният хеле паҳн гашта буд, аммо дар шакли вайрон, бо ақидаҳои бегона ва нодуруст олуда. Мардуми гуногун ақида ба фирқа (гурӯҳ)-ҳо тақсим шуданд. Он гурӯҳҳо ба баҳсу талош пардохта, бо ҳам зиддият ва ихтилоф мекарданд. Ин ҳолат ба давлат ва давлатдорӣ хавфи бузург эҷод кард. Пояи давлатдорӣ суст гашт. Аз ин сабаб барои дар атрофи як ақида муттаҳид кардани мардум Константино Кабир солҳои 300-уми мелодӣ анҷумани бузурге ташкил дод. Дар он ду ҳазору сад ҳафтод тан пешвоёни насрониян (поп)-ҳо иштирок карданд. Дар анҷуман ҳар гурӯҳе фикри худро оид ба кӣ будани Исо (а) ва сифатҳои Худованд баён кард. Аз байни онҳо танҳо сесаду ҳаштод тан тарафдори ақидаи нодурусти сегонагии Худо: Падар Худо, Писар Худо ва Рӯҳи Муқаддас буданд. Боқимонда яъне 1800 нафар Худоро якка ва ягона ва Исо (а)-ро пайғамбари Худо

меҳисобиданд. Мутаассифона, Константи́ни Кабир ақидаи ботили ин сесаду ҳаштод танро тарафдорӣ намуд ва бо фармони худ онро дар қаламрави худ маҷбуран ҷорӣ намуд. Аз он замон то ин ҷониб ақидаи мушрикона байни насронӣҳо ривоч ёфт ва то имрӯз идома дорад.

Бинобар тадқиқоти мутахассисон насронӣён ба 72 фирқа тақсим шуда буданд, ки дар замонӣ мо на ҳамаи онҳо мавҷуданд. Сершумортарини онҳо католикҳо ва православҳо мебошанд.

Ҳоло сухани ҳақ дар бораи Исо (а) танҳо дар Қуръон ва ҳадисҳои саҳеҳи Муҳаммад (с) мавҷуд аст. Ҳар ақидае, ки ба ғайр аз ин ду манбаъ гирифта шавад нодуруст ва ботил мебошад.

Дар охири ояти мазкур Худованд мефармояд, ки вой бар ҳоли дорандагони ақидаи ботил - (кофирон) дар рӯзи ҳисоб ва ҷазо (қиёмат) аз мушоҳидаи азоб ва даҳшат.

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

**Асмиъ биҳим ва абсир явма яътуна-нā. Лāкини-џ-
џолимӯна-л-явма фӣ зālāли-м мубӣн. 38.**

**38. Чӣ қадар шунаво ва чӣ қадар бино бошанд, рӯзе ки пеши Мо
биёянд! Лекин ин ситамгарон имрӯз дар гумроҳиянд.**

Барои шахсоне ки сифаташон дар ояти қаблӣ гузашт, дар ин оят таҳдид идома дошта, Худованд хабар додааст, ки онҳое, ки дар шаъни кӣ будани Исо (а) ихтилоф карданд, ё умуман касоне, ки бо ҳар роҳ кофир шуданд, дунё ҷойи эътибор буду ҳақро диданд, аммо мисли ёғиҳа панд нагирифтанд. Вақто ки қиёмат қоим мешаваду онҳо назди Мо ҳозир мешаванд, чунон гӯшҳои шунаво, чунон чашмҳои бино доранд... Аммо ҳайҳот! Афсӯс, ки дер шуд. Ин гуна дидану шунидан заррае барои онҳо фоида надорад. Бояд биной ва шунавоии худро дар дунё барои дидану шунидани роҳи Ҳақ сарф мекарданд. Онҳо бошанд, бо пиндоре, ки дар роҳи дуруст қарор доранд, худро ошкоро дар куфру гумроҳӣ қарор доданд. Мисли кӯру карҳо лол монданд ва роҳи ҳақро наёфтанд. Ояти зер ин маъноро идома медиҳад:

وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾

**Ва анзирҳум явма-л-ҳасрати из қузия-л-амру ва ҳум фӣ
гафлати-в ва ҳум лā юьминун. 39.**

39. Ва онҳоро аз рӯзи пушаймонӣ битарсон! Чун кор ба анҷом расонида шавад ва онҳо дар гафлат бошанд ва онҳо имон намеоранд.

Бори дигар дар ин оят аз сарнавишти шахсоне, ки имон намеоранд, сухан рафта, Худованд Расули Худ саллаллоҳу алайҳи ва салламо фармудааст, ки эй Расули Мо, аз рӯзе, ки он рӯзро рӯзи «Ҳасрат» меноманд, мардумро битарсон! Ба онҳо бигӯ, ки эй мардум! Дар он рӯз ҳама чиз ба поён мерасад, ҳисобу китоби номаҳои аъмол гирифта мешавад, аҳли Биҳишт ба Биҳишт, аҳли Дӯзах ба Дӯзах ҳукм мешаванд, дигар ба дунё баргашт нест, огоҳ бошед, ки дар ҳасрат мемонед! Рӯзи «Ҳасрат» яке аз номҳои рӯзи «Қиёмат» аст. Он рӯз чунон рӯзест, ки ҳам наққорон ва ҳам бадқорон, ҳасрату афсӯс меҳӯранд. Бадқорон барои гуноҳҳои хеш, наққорон барои бисёр анҷом наододани амалҳои нек.

Бо ривояти Имом Бухорӣ ва Имом Муслим аз Абӯсаъиди Худрӣ (р) дар ҳадиси шариф омадааст, ки Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва саламо чунин гуфтанд: **«Марғро дар сурати қучқоре, ки ранги ӯ аблақ (сиёҳу сафед омехта) аст, байни Биҳишту Дӯҳаз оварда мешавад. Сипас, нидо мешавад, ки эй аҳли Биҳишт, инро мешиносед? Чун онҳо сари худро баланд мекунанду менигаранд, мегӯянд: «Оре! Мешиносем, ин марғ аст». Сипас, бори дигар нидо мешавад: «Эй аҳли Дӯзах! Оё инро мешиносед?». Дӯзахӣён сари худро бардошта менигаранду мегӯянд: «Оре! Ин марғ аст». Онгоҳ дастур дода мешавад, ки онро забҳ кунанд. Баъди забҳи он чунин нидо мешавад, ки: «Эй аҳли Биҳишт! Дигар марғ даркор нест. Ин Биҳишти ҷовидон барои шумост, ҳамеша дар он боқӣ хоҳед монд. Эй аҳли Дӯзах! Ин Дӯзах бошишгоҳи абадии шумост, дигар барои шумо марғ нест».** Сипас Расулulloҳ (с) ояти мазкурро тиловат карданд ва баъдан бо дасти худ ишора карда фармуданд: **«Аммо аҳли дунё (ҳоло ҳам) дар гафлати дунё (умр) ба сар мебаранд».**

Дар ривояти Ибни Масъуд (р) ин ҳадис бо чанд калимаи изофагӣ омадааст. Чун аҳли Биҳишт ин нидоро мешунаванд, чунон шод мешаванд, ки агар касе аз рӯйи шодӣ мемурда бошад, бояд онҳо мемурданд. Чун аҳли Дӯзах ин нидоро мешунаванд, чунон гиряву нола мекунанд, ки агар касе аз рӯи ҳузну андӯх мемурдагӣ бошад, бояд онҳо мемурданд.

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾

**Иннā наҳну наришӯ-л-арза ва ман ʔалайҳа ва илайнā
юрчаъун. 40.**

**40. Ҳаройина, Мо ворис шавем Заминро ва ҳар касеро, ки бар
Замин аст ва ба сӯи Мо бозгардонида шаванд.**

Ояти мазкур ба ситамгарону золимон ҳушдор дода гуфтааст, ки ин молу сарвату қасру биноҳое, ки ҳоло шумо дар даст доред, ҷовидон нест. Зеро ҳуди шумо дар дунё ҷовидон наменонед. Дар охир меросбари ниҳии ҳамаи онҳо Худост. Ҳамаи мардум рӯзи Қиёмат бо дасти ҳолӣ ба назди Мо боз гардонида мешаванд. Ҳар якеро дар он рӯз дар баробари амалҳои дар дунё содиркардашон ҷазо ё подош хоҳем дод. Валлоҳу аълам. Ҳоло дар оятҳои зер бо услуби ин сура қиссаи Иброҳим (а) баён мешавад:

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾

**Вазкур фи-л-китаби Иброҳим. Иннаҳу кона сиддиқан-н
набиййā. 41.**

**41. Ёд ор дар Китоб (қиссаи) Иброҳимро. Ҳаройина, вай
пайғамбари росткирдор буд!**

Дар оятҳои қаблӣ саргузашти Исо (а) баён шуд, ҳоло думболи он дар ояте чанд аз аҳволи Иброҳим (а), ки дар яктопарастӣ (тавҳид) қаҳрамон ва дар даъват монанди тамоми роҳбарони (пайғамбарони) илоҳист, сухан ба миён омада аст. Дар ояти мазкур Худованд ба Пайғамбар (с) амр намуда аст, ки эй Муҳаммад (с), дар ин китоб (Қуръон) корнамоиҳои Иброҳим (а) дарҷ гардидааст. Онҳоро барои мардум ёдрасон кун! Зеро ҳамаи арабҳо бузургии Иброҳим (а)-ро эътироф мекунанд, то дар натиҷа онҳо ба ҳуш оянд, ки Иброҳим (а) пайрави оини тавҳид буд, на мисли шумо аз аҳли ширку бутпараст. Ў (а) марди бисёр содиқу ростгӯ ва тасдиқунандаи таълимоту фармонҳои Илоҳӣ буд. Оре! Иброҳим (а) падару бобокалони ҳама пайғамбарон баъди худ аст, ҳама пайғамбарон аз шаҷараи ӯ (а) шоха мезананд. Ҳама аҳли дин бо ӯ (а) ифтихор мекунанду худро, ё дини худро ба ӯ (а) нисбат медиҳанд. Ҳатто мушрикони араб ҳам. Барои шахси муваҳҳид (яктопараст) дар қиссаи Иброҳим (а) ибрату насиҳатҳои судманд нуҳуфтааст.

Имом Суютӣ нақл кардааст, ки Иброҳим (а) 175 сол умр дидааст. Замони зиндагии Одам (а) ва Иброҳим (а) ду ҳазор сол фосила дорад. Иброҳим (а) 100 сол баъд аз Нӯҳ (а) ба дунё омадааст. Валлоҳу аълам.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا

يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾

Из қола ли абӣҳи йӓ абати лима таъбуду ма лӓ ясмаъу ва лӓ юбсиру ва лӓ юғнӣ њанка шай-ӓ. 42.

42. Ёд ор, чун ба падари худ гуфт: «Эй падари ман, чаро чизеро ибодат мекунӣ, ки наmeshунавад ва намебинад ва аз ту чизеро дафъ намекунад?»

Чуноне ки дар ояти 74-уми сураи «Анъом» гузашт, падари Иброҳим (а) Озар ном дошт. Дар ин оят Худованд ба Муҳаммад (с) гуфтааст, ки Иброҳим (а) ба падари худ дар чӣ муъомила буд, ба мардум ёдрас кун! Иброҳим (а) ба падари худ - Озар гуфт, ки падарҷон! Чаро ин бутҳои бе ҷонро, ки ҳеҷ дуъову ниёиши туро наmeshунаванд ва ибодати туро намебинанд, на манфиъатеро барои ту ҷалб карда ва на зиёнеро аз ту дур карда метавонанд, ибодат мекунӣ? Чаро ту ба суроғи маъбуде меравӣ, ки на танҳо мушкилеро сабук карда наметавонад, балки асло қудрати шунавой ва биной надорад? Охир, касеро ибодат бояд кард, ки қудрати ҳалли мушкилот дошта бошад. Сипас Иброҳим (а) падари худро ошкоро даъват карда, ба ӯ гуфт, ки....

يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا

سَوِيًّا ﴿٤٣﴾

Йӓ абати иннӣ қад ҷӓанӣ мина-л-ъилми ма лам яътика фа-т-табиънӣ аҳдика сиротан савийӓ. 43.

43. Эй падари ман! Ҳаройина, ба ман он чи омадааст аз илм, ба ту наёмадааст, пас, пайрави ман кун, то туро ба роҳи рост далолат кунам!

يَتَأْتٍ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

**Йӓ абати лӓ таъбуди-ш-шайтӓн. Инна-ш шайтӓна кӓна
ли-р-Раҳмӓни ъасиййӓ. 44.**

**44. Эй падари ман! Шайтонро ибодат макун, ҳаройина, шайтон
барои Худои Раҳмон фармонбар нест.**

يَتَأْتٍ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ

لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

**Йӓ абати иннӓ ахофӯ ай ямассака ъазӓбу-м мина-р-
Раҳмӓни фа такуна ли-ш-шайтӓни валиййӓ. 45.**

**45. Эй падари ман! Тарсам аз он, ки ба ту аз Худо уқубате
бирасад пас, ту ҳамқарини шайтон боӣ!».**

Баъди инкори ширку бутпарастӣ, Иброҳим (а) бо як лаҳни меҳрангези омехта бо умеду орзу ба падари худ Озар гуфт, ки ай падарҷон, ба ростӣ, ба василаи ваҳй аз ҷониби Худованд илму донише насиби ман шудааст, ки то ҳоло насиби ту нашудааст. Бо ҳамин далел бутпарастиро як сӯ мон, аз ман пайравӣ кун, то ба роҳи рост туро ҳидоят кунам! Зеро ман хоҳони хушбахтӣ ва саъодати туам. Даъвати маро бипазир, то растагор шавӣ! Падарҷон! Ибодати бутҳо нишонае аз итоъати шайтон аст. Зеро, вақто ки Худованди Раҳмон ҳамаи фариштагонро амр ба сачда кард, Шайтон исён карду амри Худоро ба ҷой наовард ва гирифтори лаънати Худо гашт. Шайтонро итоъат накун! Дар ин водие, ки саросар зиён аст, фурӯ нарав, пайравӣ ба даъвати ман кун!

Бори дигар Иброҳим (а) ба оқибати шуми ширку бутпарастӣ ишора карда ба падари худ гуфт, ки ҳоло ту мушрику бутпараст ҳастӣ, ман метарсам, ки мабодо, аз ҷониби Худованд ба ту азобе бирасад, дар ҳоле, ки ту аз дӯстони Шайтон боӣ! Агар чунин бимонӣ, яқин ҳамроҳи вай дар Дӯзах ҳамдам шавӣ! Сипас, Озар ба хоҳишоти писари худ (Иброҳим (а) чунин посух гуфт:

قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنِ الْهَيْتِ يَتَابَرَاهِمُ لَنْ لَمْ تَنْتَه لَأَرْجُمَنَّكَ

وَأَهْجَرْنِي مَلِيًّا

Қола а-роғибун антаъан алиҳати йъ Иброҳим. Ла-и-л лам таиҗаҳи ла арҷуманнака ваҳҷурни малиййā. 46.

46. (Озар) гуфт: «Эй Иброҳим, оё ту аз маъбудони ман рӯгардон ҳастӣ? (Қасам, ки) агар бознаистӣ, албатта, туро сангсор кунам, муддати дароз тарки сӯҳбати ман кун!».

Озар чун суҳанҳои фарзанди худ Иброҳим (а)-ро шунид, дар таъаҷҷуб монд, бо як лаҳзи сарзаниш ба Иброҳим (а) хитоб намуда гуфт, ки эй Иброҳим! Оё ту парастии худоҳои манро монда, ба сӯи ғайри онҳо рӯи мегардонӣ?! Агар аз таҳқир кардани онҳо боз наистӣ, қасам меҳӯрам, ки албатта, туро сангсор хоҳам кард. Ҳоло ман аз ин гуфтори ту хашминам, аз пеши ман нест шав ва коре кун, ки муддати дароз ман туро набинам! Иброҳим (а) аз дуруштгуфторӣ ва таҳдидҳои падари худ хашмгин нашуд, балки одобу ҳусни муъошират ва нармгуфториро нигоҳ дошта, дар посух ба падари худ...

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

Қола салāmунъалайка са астағфиру лака Раббӣ иннаҳу кāна би ҳафиййā. 47.

47. Гуфт: «Салом бар ту, барои ту аз Парвардигори худ ба зудӣ омӯрзиш хоҳам талабид. Ҳаройина, Вай бар ман меҳрубон аст.

Вақто ки Озар писари худ (Иброҳим (а))-ро таҳдид кард, ӯ (а) эҳтироми падари худро риъоя карда гуфт, ки эй падар, саломати насиби Шумо, мушаввашхотир набошед. Ҳеҷ озор ва зараре аз ҷониби ман ба шумо намерасад. Минбаъд ман ҳеҷ суҳане намегӯям, ки шуморо ранҷонад ва ё таҳқир кунад. Зеро шумо падари ман ҳастед! Ба зудӣ ман барои шумо аз Парвардигорам омӯрзиш мебоҳам, то шояд шумо даъвати маро пазиред, аз бутпарастӣ даст кашед, нармхӯ шавед ва сангдилро аз табиъати худ бизудоед. Худованд ҳамвора маро аз меҳри худ саршор гардонида аст. Ҳар гоҳ, ки ӯро хондам, дуъоямро иҷобат кардааст. Ҳоло ҳам аҷаб нест, ки дуъои маро дар ҳақиқи шумо бипазирад.

Агар даъвати маро напазиред ва назди шумо будани ман писанди шумо набошад...

وَأَعْتَرِ لَكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ

بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾

Ва аътазилукум ва ма тадъуна мин дуниллаҳи ва адъу Раббӣ ъасъ алла акӯна би дуъаи Раббӣ шақиййā. 48.

48. Ва канора гирам аз шумо ва аз он чӣ ба ғайр аз Худо мепарастед, ва Парвардигори худро ибодат хоҳам кард. Умед аст, ки бо сабаби парастии Парвардигори худ бадбахт набошам».

Вақто ки ба Иброҳим (а) маълум шуд, ки падараш аз бутпарастӣ даст кашидани нест, аз ӯ ва аз қавми ӯ безор шуд, барои ризои Раҳмон аз ватани худ ҳиҷрат кардани шуда, ба падари худ гуфт, ки эй падар, ҳоло барои ман ҳаваси дар байни шумо зиндагӣ кардан намонд. Ба ҷое бояд равам, то аз шумо ва бутҳои шумо дур бошам. Ба ҷое меравам, то битавонам Парвардигори худро холис ибодат кунам. Умед мекунам, ки дар ивази ибодати холисонаам Парвардигорам маро гунаҳкор (бадбахт) қарор надиҳад ва дуоямро иҷобат кунад.

Баъди гуфтани чунин суханҳо, Иброҳим (а) тарки диёру падару қавми будпарастии худ кард.

فَلَمَّا أَعْتَرَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ

وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾

Фа ламмаътазалаҳум ва ма яъбудуна мин дуниллаҳи ваҳабна лаҳу Исҳақа ва Яъқуб. Ва куллаи ҷаъална набиййā. 49.

49. Пас, чун аз онҳо ва аз он чӣ ба ғайр аз Худо мепарастиданд, канор гирифт, вайро Исҳоқ ва Яъқуб ато кардем ва ҳар якеро пайгамбар сохтем.

Баъди таҳдиди падар Иброҳим (а), барои ризои Аллоҳ, динӣ худро гирифт ватану он чизеро, ки он қавм ба ғайри Аллоҳ

мепарастиданд, тарк кард ва ба сӯи Байтулмуқаддас ҳиҷрат кард. Яъне қасди ватанеро кард, ки дар он тавонад ибодати худро ошкор ба роҳ монад. Иброҳим (а) ҳиҷрат кард ва дар ин байн бо Сора издивоҷ кард. Худованд ба Иброҳим (а) аз канизаш Ҳоҷар Исмоил (а)-ро ато намуд. Баъд Сора Исҳоқ (а)-ро таваллуд кард. Худованд онҳоро фарзандони барӯманд гардонид, ҳар дуи онҳоро ба пайғамбарӣ баргузид. Сипас аз Исҳоқ (а) Худованд, ҳазрати Яъқуб (а)-ро ба дунё овард, ки дар он вақт Исроил ном дошт, Худованд насаби Иброҳим (а)-ро бардавом гардонид.

Хулоса, Худованд дуоҳои Иброҳим (а)-ро иҷобат кард. Дар ивази душворӣ ва машаққатҳои ҳиҷрат дар роҳи Худо ва дар ивази канорагирӣ аз хешутабори мушрику бутпараст пайғамбариро ба авлоди Иброҳим (а) ато фармуд. Аксари пайғамбарон аз зуррияти Иброҳим (а) ба дунё омаданд, аз он ҷумла, Пайғамбари мо - Муҳаммад (с) ҳам.

وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُم لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا

Ва ваҳабна лаҳум-м ми-р-раҳматинā ва ҷаъална лаҳум лисāна сидқин љалиййā. 50.

50. Ва аз бахшиши раҳмати Худ ба онҳо чизҳое ато кардем ва барои онҳо зикри ҷамили бениҳоят оли (бузург)-ро ниҳодем.

Дар ояти 84-уми сураи «Шуъаро» омадаст, ки Иброҳим (а) дар дуҳои худ гуфт, ки Худоё, барои ман дар умматҳои оянда номи нек (зикри хайр) қарор деҳ. Баъзе аз муфасссирон гуфтаанд, ки ояти зерӣ назар посухи ояти 84-уми сураи «Шуъаро» буда, Худованд дуҳои ӯ (а)-ро иҷобат карда, дар ин оят гуфтааст, ки Мо ба онҳо, яъне Иброҳим (а), Исҳоқ (а) ва ба Яъқуб (а) мартабаи пайғамбарӣ, илму маърифат, молу авлод ва некиҳои дину дунё ато фармудем ва номи неки онҳоро вирди забони мардум қарор додем. Ҳоло аҳли бисёрии динҳо барои Иброҳиму оли Иброҳим, то қиёми қиёмат санову дуруд мефиристанд. Аз он ҷумла, мо уммати Муҳаммад (с) барои Иброҳим (а) ва оли вай ва бар Муҳаммаду оли Муҳаммад (с) салому дуруд фиристода меғӯем» «Аллоҳумма салли љало Муҳаммадин ва љало оли Муҳаммад, камо саллайта љало Иброҳима ва љало оли Иброҳима иннака ҳамидум маҷид». Барои маълумоти бештар ба ояти 34-уми сураи «Иброҳим (а)» ва ба ояти 37-уми сураи «Анкабут» муроҷиъат шавад. То ин ҷо қиссаи пандомӯзи Иброҳим (а) бо услуби ин сури ба охир расид. Дар

оятҳои зер қиссаи Мӯсо ва Ҳорун (а), ки он ду аз авлоди Яъқуб (а) ибни Исҳоқ (а), ибни Иброҳим (а)-анд, оғоз мешавад.

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

Вазкур фи-л-китаби Мӯсӣ иннаҳу кона мухласа-в ва кона расулан-н-набиййа. 51.

51. Ва дар Китоби (қиссаи) Мӯсоро ёдкун! Ҳаройина, вай пайғамбаре буд ҳолискардашуда ва фиристодашуда.

Қиссаи Мӯсо ва Ҳорун (а) дар сураи «Аъроф» ва «Юнус» ва «Тоҳо» бо таври муфасссал баён шудааст. Ҳоло дар ин сура онро мухтасар зикр карда, дар он Худованд ба Расули худ Муҳаммад (с) фармудааст, ки дар китоби осмоният (Қуръон) низ зикр шудааст. Ба мардум ёдрасон кун, ки Мӯсо (а) ба хотири итоъату бандагӣ ба дараҷае расид, ки Павардигорат ӯ (а)-ро холис (бо ихлос) гардонид ва аз байни мардум ба ҳамкаломии Худ баргузид. Дар оёти 82-83-юми сураи «Сод» омадааст, ки Шайтон савганд хӯрда гуфт, ки ба иззатат савганд, ҳамаро гумроҳ мекунам, магар бандагони мухлисро. Худованд Мӯсо (а)-ро ба пайғамбарии Худ баргузид ва ӯро аз ширку аз кори риё ва умуман аз ҳама корҳои ношоам поку холис нигоҳ дошт. Касе ба чунин мартаба бирасад, мусаллам аст, аз хатари олудагӣҳои корҳои шайтонӣ, дар ҳифзу ҳимояи Павардигор аст. Оре! Мӯсо (а) аз ҷумлаи пайғамбарони бузург ва аз ҷумлаи анбиёи пок аст. Мӯсо (а) аз бузургтарин пайғамбарони бани Исроил буд. Худованд Мӯсо (а)-ро дар кӯҳи Тур нидо кард ва барои муноҷот ӯ (а)-ро чунон наздик сохт, ки бе восита бо Ӯ (а) дар суҳбат шуд ва ӯ дуъое, ки Ӯ (а) кард, ҳамаашро Худованд, иҷобат фармуд. То ин ки дар даъват ба дини ҳақ ёварӣ намояд, Худованд бародараш Ҳорун (а)-ро ба пайғамбарӣ баргузидем ва барои даъвати Фиръан ҳамроҳаш фиристодем.

وَنَدَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾

Ва надайнаҳу мин ҷаниби-т-Тури-л-аймани ва қаррабнаҳу наҷиййа. 52.

52. Ва ӯро аз ҷониби рости кӯҳи Тур нидо кардем ва ӯро дар ҳоле ки бо Худо розгӯён буд, наздик сохтем.

Тур кӯҳест миёни Миср ва Мадян. Ҳангоме ки Мӯсо (а), ҳамроҳи ҳамсараш аз саҳроҳои Мадян мегузашту ба тарафи Миср

равон буд, ҳамсарашро дарди зоймон гирифт, шаб бо торикии пурваҳшаташ онҳоро ихота дошт. Ҳаво сард буд. Барои аз сармо нигоҳ доштани ҳамсар ва касоне, ки ҳамроҳи ӯ (а) буданд, думболи шӯълаи оташе шуд. Дар аснои роҳ, ногаҳон, барқе аз дур дурахшиду Мӯсо (а) нидои пурифтихореро шунид. Он барои ӯ (а) муждаи пайғамбарӣ буд. Дар давоми қисса, Худованд ба мо хабар додааст, ки мо Мӯсоро аз тарафи рости кӯҳи Тур фаро хондем ва ӯро дар ҳоле, ки бо Мо розгӯён буд наздик сохтему бо ӯ сухан гуфтем. Ӯ сухани Моро бевосита баръало шунид.

Хулоса, наздик сохтани Мӯсо (а), то ин ки розгӯии Павардигорро шунавад, барои Мӯсо (а) нишонаи лутфу мартабаи Павардигор буд. Зикри марҳамати Парвардигор барои ӯ (а) дар ояти зер идома дорад.

وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا

Ва ваҳабнā лаҳу ми-р раҳматинā аҳоҳу Ҳāруна набиййā.53.

53. Ва аз бахшиши Худ бародари ӯ Ҳорунро, дар ҳоле ки ӯ набӣ буд, ато кардем.

Бо назардошти ояти 29-32-юми сураи «То ҳо», Ҳорун (а) бародари Мӯсо (а) буд ва аз Мӯсо (а) чаҳор сол калон буд. Вақто ки Мӯсо (а) назди Худованд дуъо кард, ки Павардигоро, аз байни хешу таборам бародарам Ҳорунро вазири ман қарор деҳ, Худованд дуъои Мӯсо (а)-ро иҷобат кард, Худованд дар ин оят хабар додааст, ки мо аз раҳмати Худ бародари Мӯсо (а), яъне Ҳорун (а)-ро дараҷаи пайғамбарӣ бахшида, ёвари ӯ (а) гардонидем.

Хулоса, бо дуъои Мӯсо (а), Худованд Ҳорун (а)-ро дастёру шарики ӯ (а) гардонид.

Дар ояти зер сухан аз фарзанди Иброҳим (а) - Исмоил (а) ба миён омадааст.

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

Вазкур фи-л китāби Исмаъил. Иннаҳу кāна сōдиқа-л-ваъди ва кāна расулан-н-набиййā.54.

54. Ва дар Китоб (қиссаи) Исмоилро ба ёд ор! Ҳаройина, вай ростваъда буд ва ҳам расулу ҳам набӣ буд.

Баъди ишораи кӯтоҳе ба зиндагонӣ ва таърихи Мӯсо (а) дар оятҳои қаблӣ, дар ин оят аз барӯмандтарин фарзанди Иброҳим (а) Исмоъил (а) сухан ба миён омадааст. Худованд ба пайғамбари Худ, Муҳаммад (с) сифатҳои Исмоил (а)-ро баён намуда фармудааст, ки барои қавми худ дар китоби осмонӣ (Қуръон) аз Исмоъил (а) ёд кун зеро сифатҳо ва рафтори ӯ (а) метавонад барои ҳама мардум дарси ибрат бошад. Яке аз сифатҳои ӯ (а) он буд, дар ваъдаҳои худ содиқ буд. Дар Расул ва набӣ будани ӯ (а) ҳеҷ шаку шубҳа нест ва ӯ (а) мардумро ба роҳи ҳидоят даъват мекард.

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

Ва кона яъмуру аҳлаҳу би-с̣ салāti ва-з-закāti ва кона ъинда Раббихи марзийя. 55.

55. Ва аҳли худро ба намоз ва закот мефармуд ва назди Парвардигори хеш писандида буд.

Исмоъил (а) шоҳаи дигаре аз авлоди Иброҳим (а) аст. Пайғамбари Исроил Муҳаммад (с) аз авлоди Исмоил (а) аст. Ин бобокалони Расулulloҳ (с) чун Забиҳ ибни Иброҳим (а) низ мулаққаб шудааст. ӯ (а) ба ваъдаи худ бе ягон саркашӣ вафо кард. Вақто ки Иброҳим (а) хост хоби худро амалӣ созад ва бо амри Худованд Исмоил (а)-ро қурбонӣ кунад, Исмоил (а) ба падари худ итоъат кард ва ҷони худро ба қурбонӣ тақдим карда гуфт: «Падарҷон! Худо чизеро амр кунад, моро аз сабркунандагон меёбӣ!» Аз ҳамин ҷиҳат Худованд Исмоил (а)-ро ба ибораи «Содиқул-ваъд» сано хонд. Дигар ин ки ӯ (а) аҳли худро ба тоъати Аллоҳ, аз он ҷумла, ба барпо доштани намоз ва ба адо кардани закот амр меод ва худро дар ду олам ба розӣ кардани Парвардигор сазовор ва шоиста гардонида буд. Худованд аз ӯ розӣ шуд ва ӯ низ аз Худованд розӣ буд. Ояти мазкур далелат бар он мекунад, ки шарафи Исмоъил (а) аз бародараш Исҳоқ (а) зиёдтар аст. Зеро зикри Исҳоқ (а) бо калимаи «набӣ» омадааст. Ва зикри Исмоъил (а) бо калимаи «расул» ва ҳам «набӣ» омадааст. Валлоҳу аълам. Барои маълумоти бештар ба ояти 1-ум ва ояти 119-уми сураи «Моид» муроҷиъат шавад. Дар ду ояти баъд, Худованд аз наби Худ - Идрис (а) ёдовар шудааст.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

**Вазкур фи-л-китāби Идрис. Иннаҳу кāна сиддйқан-н
набиййā. 56.**

**56. Ёд ор дар Китоб (қиссаи) Идрисро! Ҳаройина, вай росткирдор
пайғамбаре буд.**

Бо ривояти баъзе аз муфасссирон, баъди Одам (а) дувумин пайғамбаре, ки ба дунё омадааст, Идрис (а) аст. Байни Идрис (а) то Одам (а) ва то Нӯҳ (а) чанд аср ё сол аст, ишорае нашудааст. Худованд медонад. Ба ҳар ҳол Худованд ба Пайғамбари Худ Муҳаммад (с) амр кардааст, ки дар китоби осмонӣ (Қуръон) аз бандаи Мо - Идрис (а) барои мардум ёдовари кун, ки ӯ (а) хислати сухани рост гуфтан дошт. Аз назди Худованд омадани ваҳй барои вай собит аст ва дар Набӣ будани ӯ (а) ҳеҷ шакку шубҳае нест. Баъзе аз муфасссирон гуфтаанд, ки ӯ (а) бобои падари Нӯҳ (а) аст. Дар асл, номи ӯ (а) «Ахнух» аст. Барои он ӯ (а)-ро Идрис лақаб дода шуд, ки ӯ (а) дарс гуфтанро бисёр дӯст медоштааст. Бо ривояте, сӣ (30) саҳифа аз тарафи Худованд, барои ӯ (а) нозил шудааст. Ӯ (а) аввалин шахсест ки бо қалам хат навиштанро оғоз кардааст. Пора кардани ҷома ва дӯхтану бар тан кардан аз ӯ (а) ибтидо ёфтааст. Пеш аз ин, мардум пӯсти ҳайвон мепӯшидаанд. Ӯ (а) аввалин касест, ки паймона, тарозу, аслиҳаро ба қор гирифта, бар зидди қabilaи Қобилиён мубориза бурдааст. Валлоҳу аълам. Дар ояти баъдӣ сухан дар шаъни Идрис (а) идома дорад.

Ва рафаънāху макāнан ъалиййā. 57.

57. Ва ба макон (осмон)-и баланд ўро бардоштем.

Дар охири ёдовариҳо ба мақому мартабаи Идрис (а) ишора намуда, Худованд гуфтааст, ки Мо ӯ (а)-ро ба мақоми баланд расонидаем. Яъне бо мушарраф гардонидан ба мақоми пайғамбарӣ ва наздикӣ ҷустани ӯ (а) ба пешгоҳи Худо ном ва мартабаи ўро боло бурдем. Имом Муслим дар «Саҳеҳи» худ ҳадисаеро аз Анас ибни Молик (р) ривоят кардаанд, ки Расулulloҳ (с) дар шаби меъроҷ, дар осмони чаҳорум бо Идрис (а) мулоқот кардааст. Худованд дар Қуръони Маҷид дар ду сура, яке ояти 57-уми сураи «Марям» ва дар оёти 85-86-уми сураи «Анбиё» Идрис (а)-ро зикр намудааст. Дар шаъни Идрис (а) ривоятҳои радду нақизи бисёре навиштаанд. Мо наметавонем он чи, ки мувофиқи оятҳои Қуръон нестанд, муътабар ҳисобем.

Бо ҳамин далел, мо ба хабарҳои оятҳои Қуръонӣ дар бораи Идрис (а) қаноъатмандем.

Худованд дар оятҳои қаблӣ дар бораи баъзе пайғамбарон санои атрогин хонд, дар ояти зер онҳоро чун зотони неъматдодашуда ифода карда гуфтааст ки:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا

مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ

عَلَيْهِمْ ءَايَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

Улаика-л лазина анъамаллоҳу љалайҳим-м минан-н-набиййина миң зуррийяти Адама ва мим ман ҳамална маъа Нуҳи-в ва миң зуррийяти Иброҳима ва Исроила ва мим ман ҳадайна ваҷтабайна. Изъ тутла љалайҳим айъату-р Раҳмани харру сучҷада-в ва букийя. 58.

58. Он ҷамоъате ки Худованд бар онҳо инъом кард, аз зумраи пайғамбарон аз фарзандони Одам ва аз насли онҳо, ки (дар кишти) бо Нуҳ бардоштем ва аз зуррияти Иброҳим ва Яъқуб ва аз ҷумла касоне буданд, ки онҳоро роҳи рост намудем ва баргузидем.

Онҳо касоне буданд, ки чун бар онҳо оёти Худоро хонда мешуд, сачдакунону гирён ба Замин меафтоданд.

Худованд дар ин оят меғӯяд онҳое, ки номашон зикр шуд, пайғамбарони Худо буданд, ки қисса ва достони ононро дар ин сура барои ту хабар додем. Онҳо даҳ нафаранд, ки Худо неъматӣ пайғамбариро ба онҳо ато кардааст. Онҳо аз насли Одам (а)-анд. Монанди Идрис (а), ё аз насли дар киштии Нуҳ (а) нишаста наҷот ёфтагонанд, мисли Иброҳим (а) ки аз насли писари Нуҳ (а) ва Исҳоқ (а) ва Яъқуб (а), ки ҳама аз насли Иброҳим (а) ҳастанд ва аз авлоди Исроил (а) (яъне, Яъқуб (а)-анд, монанди Мӯсо (а), Ҳорун (а), Закариё (а), Яҳё (а) ва Исо (а)). Хулоса, онҳо шахсоне буданд, ки қалбашон ҳассос буд. Чун оятҳои Худованд назди онҳо хонда, ё ба онҳо шунавонида мешуд, селоби ашк аз чашмашон ҷорӣ мегашт ва бо тавозӯ ва хавф сар ба сачда мениҳоданд, тазарруъ ва зорӣ мекарданд. Барои маълумоти бештар ба оятҳои 83-84-85-86-87-уми сураи «Анъом» муроҷиғат шавад.

﴿خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ

يَلْقَوْنَ غِيًّا﴾

✽ **Фа халафа мим баъдиҳим халфун азъбу-с-салāта ва-т-табаъу-ш шаҳавāти фа савфа ялқавна гаййā.59.**

59. Пас, баъд аз онҳо нохалафе чанд ҷойнишини онҳо шуданд, намозро тарк ва хоҳишоти нафсро пайравӣ карданд, пас, ҷазои гумроҳии худро хоҳанд ёфт,

Аммо пас аз шахсони солеҳи парҳезгор ҷойнишинҳои гунаҳгоре пайдо шуданд, ки нобакор, фосиқ, бетавфиқ нохалаф, ба амрҳо ва боздоштҳои Худо бепарво буданд. Онҳо ба пайғамбарони худ итоат накарданд. Балки аз васвасаҳои шайтон ва хоҳишҳои нафси худ пайравӣ карданд. Саргарми ҷамъ кардани сарвату боигарӣ гашта, гирифтори ғафлат шуданд ва намозро тарк карданд. Масҷидҳо ҳолӣ монданд. Агарчи шариати Худованд ҷамъ кардани молу сарватро манъ накардааст, локин бо роҳи ҳалол барои таъмини маъоши худ ва аҳли оила меҳнат кардан барои шахси мӯъмин лозим аст. Аммо ба меҳнату тиҷорат, косибӣ, кишоварзӣ ва ғайра машғул гашта, ба хоҳири гӯё «нарасидани вақт» тарк кардани намоз, ё дигар ибодатҳои Худованд мумкин нест. Ҳангоми муъомилот бо мардум содир намудани амалҳои ҳаром низ мумкин нест. Шахсоне, ки амри Худовандро иҷро накарданд, ҳаромхӯрӣ ва ҳаромкорӣ карданд, дар «ғай» (водие дар Ҷаҳаннам) муҷозоти гумроҳии худро хоҳанд чашид. Аз мазмуни ояти мазкур аҳамияти намоз маълум аст. Агар шахсе намозро тарк кунад, ё фарзе аз фарзҳо, ё шарте аз шартҳо, ё рукне аз рукнҳои онро тарк кунад, намозро зоеъ кардааст. Аммо касоне, ки худро мусалмон ҳисобида, намозро билкул намехонанд ё фарзияти онро мункиранд, ҳукми он саҳттару бадтар аст. Худ қазоват кунед! Дар ҳадиси шариф омадааст: **«Рӯзи қиёмат аввалин чизе, ки аз банда ҳисоб гирифта мешавад, намоз аст. Пас, агар намози вай дурусту баробар бошад, ҳаққо, ки растагор шудааст. Ва агар намози вай фосид ва табоҳ буд, ҳаққо, ки ноком ва зиён дидааст...».**

Дар ҳадиси шариф омадааст, ки Пайғамбар (с) гуфтанд: **«Пас аз 60-сол гузаштани ман ҷойнишиноне хоҳанд омад, ки намозро табоҳ сохта аз шаҳватҳо павравӣ мекунанд. Пас, ба**

зудӣ онҳо ба шарру зиён рӯбарӯ хоҳанд шуд. Зеро онҳо Қуръон меҳонанд, аммо аз ҳанҷара (гулӯ)-ашон таҷовуз намекунад».

Қуръонхонҳо се тоифаанд: муъмин, мунофиқ ва фоҷир (бадкор). Яке аз уламо, Абӯ Абдураҳмони Муқаррӣ (р) гуфтааст: “Шахси муъмин касест, ки ба Қуръон имон дорад. Фоҷир касест, ки Қуръонро василаи ёфтани нон қарор додааст.” Хулоса, шахсоне, ки ба тиҷорат, зироъат ва ба дигар касбу кор машғуланд ва бо баҳонаи камбуди вақт намозро тарк мекунад, таҳдиди ояти мазкурро дурусттар ба назар гиранд. Худовандо! Моро ҳидоят кун, то бар нафси худ инсоф карда бошем. Омин!

إِلَّا مَنْ تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا

يُظْلَمُونَ شَيْئًا

**Иллā маъ тāба ва āмана ва ʔамила со̇лиҳаъ фа ул̇айка
ядхулуна-л Ҷанната ва лā юзламӯна шай-ā. 60.**

60. лекин касе тавба кард ва имон овард ва кори шоиста ба амал овард, пас, он ҷамоъат дар Биҳишт дароянд ва бар онҳо ҳеҷ ситам карда нашавад.-

Дар ояти мазкур Худованди меҳрубон бори дигар дари тавбаро ба рӯи ин зоеъкунандагони намоз кушода дошта, ба онҳо ва амсоли онҳо ваъда додааст, ки касоне, ки намозро зоеъ мекарданд, аз пайи ҳавову ҳавасу шахватрони буданд, агар имон оранду тавба кунанду муъмин шаванд ва амалҳои солеҳро анҷом диҳанд ва аз анҷоми амалҳои ношоиста даст кашанд, гуноҳҳои гузаштаи худро ёдрас кунанду афсӯсу надомат хуранд, аз сидқи дил тавба кунанд, дигар ба амалҳои бад даст назананд, дар ивази амалҳои хуби худ дохили Ҷаннат хоҳанд шуд ва дар онҷо ба ҳеҷ зулме рӯбарӯ нахоҳанд гашт. Сифати он ҷаннатҳоро ояти зер ба тафсил баён мекунад:

جَنَّاتٍ عِدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًا

Ҷаннāти ʔаднини-л латӣ ваъада-р-Раҳмāну ʔибāдахӯ би-л-гайб. Иннаҳӯ кāна ваъдуҳӯ маътиййā. 61.

61. (ба) бӯстонҳои ҳамеша мондагор, ки Худо бандагони Худо аз гайб ваъда дода аст. Ҳаройина, ваъдаи Ӯ фарорасанда аст.

Шахсоне ки сифаташон дар ояти қаблӣ гузашт, дохили чунон Ҷаннат (боғ)-ҳое мешаванд, ки абадианд. Агарчи онҳо аз чашми бандагон ғойиб буданд, локин Худованд чунин ҷаннатҳоро барои онҳо ваъда дода буд, онҳо ба сухани Павардигор ва ба будани онҳо надида боварӣ карданд. Ин ваъдаи Худованд аст, ваъдаи ӯ қатъиян иҷро мегардад ва аҳли Ҷаннат ба онҳо ворид хоҳанд шуд. Он ҷаннатҳо чунон ҷаннатҳое ҳастанд, ки...

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا ۚ وَهُمْ فِيهَا بُكْرَةٌ وَعُشَيًّا ۖ

**Лā ясмаъуна фӣҳā лагван иллā салāmā. Ва лаҳум
ризқухум фӣҳā букрата-в ва ъашиййā. 62.**

**62. Онҳо он ҷо ҳеҷ сухани беҳуда нашинаванд, лекин «Салом»
шунаванд. Ва ба онҳо он ҷо субҳу шом рӯзияшон даррасад.**

Сухани «лагв» суханест, ки дар он зикри Худо ва ягон манфиъате нест. Чун аҳли Биҳишт дохили Ҷаннат мешаванд, Ҷаннат барои онҳо чунон фораи ва чунон ҷоест, ки ба ғайр аз ба ҳамдигар салом додан ва ё шунидани саломи фариштагон дигар сухани беҳуда дар гӯши онҳо намерасад. Аз неъматҳои моддӣ Ҷаннат бе ягон ранҷ ҳар субҳу шом ба миқдори хостаашон ба онҳо мерасад. Барои маълумоти бештар ба ояти 73-уми сураи «Зумар» ва ояти 39-уми сураи «Қоф» ва ояти 57-уми сураи «Ёсин» муроҷиат шавад.

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ۚ

**Тилка-л-Ҷаннату-л-латӣ нӯришӯ мин ъибāдинā ман кāна
тақиййā. 63.**

**63. Ин аст он Биҳиште, ки ба бандагони Хеш мерос диҳем, ки
парҳезгор буданд.**

Дар оятҳои қаблӣ сифати Биҳишт ва неъматҳои моддӣ ва маънавии он мухтасаран гузашт. Ҳоло дар як ҷумлаи кӯтоҳ аҳли онро ошкоро зикр карда, Худованд гуфтааст, ки он Ҷаннатеро, ки онро «Ҷаннатул хулд» (ҳамеша) мегӯянд, шахсоне мерос мебаранд, ки тақводоранд (парҳезгоранд). Онҳо касонеанд, ки дар зоҳиру ботин, дар ошкору ниҳон амри Аллоҳро итоъат меkunанд. Пас, шахсе хоҳад, ки аз ҷумлаи парҳезгорон бошаду Ҷаннатулхулдро ба мерос барад, пас, бояд, ки тоъати Парвардигор кунад ва аз ҳаромкардаҳои ӯ парҳез дошта бошад.

Хулоса, калиди дари биҳиште, ки пур аз нозу неъмат аст, ҳам дар гуфтор ва ҳам дар амал «тақво», яъне тарс аз Худо ва парҳез аз гуноҳ аст. Барои маълумоти бештар ба ояти 1-ум, то ояти 11-уми сураи «Муъминун» муроҷиат шавад. Дар ояти зер сухан аз он меравад, ки Расулуллоҳ (с) ҳамеша муштоқи ваҳйи илоҳӣ ва зиёрати Ҷабраил (а) буданд.

Муфасссирон гуфтаанд: «Муддате чанд ба Расулуллоҳ (с) ваҳйи илоҳӣ наомад. Вақто ки ин муддат сипарӣ шуд, Ҷабраил (а) омад. Расулуллоҳ (с) ба ӯ (а) гуфт: **«Ё бародар, Ҷабраил! Чаро дер омадӣ? Чӣ мешавад, аз пештара дида зиёдтар Мо туро зиёрат кунем?»**. Ҷабраил (а) гуфт: «Ман аз ту дида ба зиёрати ту муштоқтарам, вале ман ҳам бандаам, ҳангоме ки ба ман амр шавад, меоям. Агар, дастуре надошта бошам, худсарона омада наметавонам». Ҳамоно ояти зер нозил шуд, ...

وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ

وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا

Ва ма натаназзалу иллā би амри Раббика лаҳу мабайна айдина ва ма халфанā ва ма байна зāлик. Ва ма кāна Раббука насийā. 64.

64. Ва (фариштагон) гуфтанд: «Ва Мо фуру намеоием, магар бо ҳукми Парвардигори ту. Ёрост илми он чӣ пеши мост ва он чӣ паси мост ва он чӣ дар миёни ин аст ва Парвардигори ту фаромӯшкор нест».

Вақто ки Ҷабраил (а) бо амри Худованд баъди таътили ваҳй назди Расулуллоҳ (с) омад, ба ӯ (с) гуфт, ки бе фармони Худованд ба назди ту омаданро ихтиёр надорем. Ҳама кору ҳама чиз ва он чи пеши рӯи мост ва он чи пушти сари мост ва он чи дар миёни ин ду ҳаст, ҳама дар ихтиёр Ёст. Инро низ бидон, ки омадани ваҳй, агарчи андак ба таъхир афтода бошад ҳам, маънои онро надорад, ки Ё таъоло туро фаромӯш кардааст. На! Ё таъоло ҳаргиз фаромӯшгор набуд ва нест. Кадом вақт ба ту лозим шудани ваҳиро Ё таъоло хуб медонад. Ҳамин, ки амр шуд, мо ба назди шумо хоҳем омад...

رَّبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ

تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

Раббу-с-самāwāti ва-л-арзӣ ва mā байнаҳумā фаъбудҳу ваистабир ли ъибādатиҳ. Ҳал таъламу лаҳу самиййā. 65.

65. Ўст Парвардигори осмонҳо ва Замин ва он чӣ миёни онҳост, нас, ибодати Ўро кун ва дар ибодати Вай босабр бош. Оё барои Вай ҳамноме (монанде) медонӣ?

Ояти мазкур давоми оятҳои қаблӣ буда, Худованд фармудааст, ки ҳар чизе содир шавад, ба фармони Ўст. Ў таъоло Павардигори осмонҳо ва Замин аст. Ҳар он чи, ки байни онҳост, азони Ўст. Танҳо Ўро холисона парастӣш кун. Роҳи бандагӣ мушкил аст, саҳтиҳои фарвоне дорад, дар роҳи ибодати Ў босабр бош! Оё мислу монанд ва ҳамном барои Худованд пайдо карда метавонӣ? Наметавонӣ! Оё ғайри Худо касе холиқ, розиқ, зиндакунанда, миронанда, олиму ба ҳама қодир ҳаст? Албатта, барои Ў таъоло на дар зот ва на сифат ҳамто ва монанд нест, то ниёиши бандаро шунаваду ҳоҷаташро барорад.

Хулоса, барои панду насиҳат мухтасаран, қиссаи якчанд Пайғамбарон дар ин сура зикр шуд. Ҷояи асосии он қиссаҳо, исботи ҳақ будани рӯзи қиёмат буд. Оятҳои зер алайҳи кофироне, ки рӯзи қиёматро мункиранд, суҳан мегӯянд.

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾

Ва яқулу-л-инсāну а-изā mā митту ла савфа ухрāчу ҳаййā. 66.

66. Одами (кофир) мегӯяд: «Оё чун бимирем, зинда берун оварда хоҳем шуд?!».

Сабаби нозил шудани ояти мазкурро муфасссирон аз Ибни Аббос (р) ривоят кардаанд, ки ин оят дар шаъни Валид Ибни Муғира ва ёронаш нозил шудааст, ки ӯ ва Убай ибни Халаф рӯзе чанд устухони пӯсидаи инсонеро оварданд бо дастҳои худ онро молиданду реза-реза карданд. Чун хокистар онро ба шамол бод доданд ва он пароканда шуд. Сипас гуфтанд: «Бинигаред, оё бимирем бори дигар, Худованд устухонҳои моро аз нав барқарор

мекунад?». Ҳамоно, ояти 66 то 70-уми ин сура нозил шуд. Дар оғоз хабаре аз онҳо дода, Худованд гуфт, ки инсон (шаҳси кофир) меғӯяд, ки бимирем, пас аз мурдан оё дар оянда аз қабр зинда берун хоҷем шуд?

Хулоса, шахсоне, ки кофиранд, сифатҳо ва қудратҳои Худовандро наметиносанд, ба бори дигар зинда шудан бовар надоранд. Агар шунаванд ҳам таъачҷуб макунад. Барои маълумоти бештар ба оёти 77-78-79-уми сураи «Ёсин» муроҷиъат шавад. Ба чунин инсони нобовар ояти зер чунин посух медиҳад:

أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا

А-ва лā язкуру-л-инсāну аннā халақнāху мин қаблу ва лам яку шай-ā. 67.

67. Оё одамӣ ёд намеоварад, ки Мо ўро офаридем, пеш аз ин вай ҳеҷ чизе набуд?!

Шахсоне, ки бори дигар зинда шуданро инкор мекунад, ягон далели боварибахш надоранд. Онҳо бояд андеша кунанд, ки масалан хушан, ё падару модарашон сад сол пеш дар куҷо буданд. Аз онҳо ному нишон набуд, ҳеҷ кас намедонист, ки фалон инсон ба дунё меояд, ному нишонаш ин асту он. Маълум аст, ки Худованд онҳоро аз нестӣ пайдо кард. Оё Худованд қодир нест, ки бори дигар инсонро биёфарад?! Албатта, Худованд ба зиндагардонидани баъди миронидан, қодир аст. Оре! Шаҳси мусалмон гумону тахмин ва қиёс (муқоиса) бо қору ҳунари инсонро яқсӯ гузошта, ба маънои оятҳои Қуръон, ки сухани Павардигоранд ва ҳарчи Пайғамбари Худо расонидааст, бовар мекунад. Шаҳси кофир ҳама қорро бо андешаи кӯтоҳи худ қиёс мекунад. Мебинад, ки дар ин ҳастӣ ҳеҷ мурда зинда нашудааст. Рӯйдодҳои рӯзи қиёматро бо ин дунёи ҳастӣ муқоиса мекунаду ба маънои оятҳои Қуръон бовар намекунад.

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثَا

Фа ва Раббика ла наҳшураннаҳум ва-ш-шайātина сўмма ла нуҳзираннаҳум ҳавла Ҷаҳаннама чишййā. 68.

68. Пас, қасам ба Парвардигори ту, ки албатта ин мункирони баъсро бо шайтонҳо барангезем, сипас, ҳамаи онҳоро атрофи Дўзах ба зону дарафтода ҳозир кунем.

Касоне, ки зиндагардонидани баъди мирониданро бовар намекунад, бо ин корашон на дар дунё доимо боқӣ мемонанд ва на дар охират некбахт мешаванд. Худованд дар ояти мазкур ба Пайғамбари Худ (с) хитоб ва бо қасам сухани худро таъкид намуда гуфтааст, ки ба Павардигори ту қасам, ки мункирони баъс (зинда гардонидан баъд аз миронидан)-ро ҳамроҳ бо шайтонҳое, ки онҳоро гумроҳ сохтаанд, якҷоя аз нав зинда гардонидани дар майдони маҳшар ҷамъ меоварем. Сипас, онҳо аз фарти тарсу ҳавли қиёмату ҳисобу китоби он атрофи Ҷаҳаннам ба зону меафтанд. Сипас:...

ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا

Ќумма лананзиъанна мин кулли шӣъатин айюҳум ашаддуъ ғала-р-Раҳманиъ итиийъа. 69.

69. Сипас, аз онҳо аз ҳар уммат онро берун баркашем, ки аз рӯи нофармонӣ бар (Худои) Раҳмон ҷуръаткунандатар аст.

Вақто ки мункарони баъс ҳамроҳи шайтонҳои фиребдиҳандашон дар занҷирҳо банд намуда зонузанонда атрофи Ҷаҳаннам ҳозир карда мешаванд, якҷоя ба Ҷаҳаннам партоб намешаванд. Балки аввалан касоне аз ҳар гурӯҳ ба Дӯзах андохта мешавад, ки назди Парвардигори Раҳмон нисбат ба дигарон, дар содир кардани гуноҳ ҷуръатноктар буданд. Яъне аввалан гунаҳгори калонро ва сипас аз онҳо поёнтар ва бо ҳамин тартиб, то охир ҳамаи онҳо вориди Ҷаҳаннам карда мешаванд.

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا

Ќумма ланаҳну аъламу би-л-лазӣна ҳум авлә биҳаъ силиийъа. 70.

70. Сипас, албатта, Мо бо касоне, ки ба даромадани Дӯзах сазовортаранд, донотарем.

Худованд, дар ин оят бо таъкид хабар додааст, ки киҳо сазовори дохил шудан ба Ҷаҳаннаманд, Мо донотарем, бе ягон иштибоҳ онҳоро интиҳоб мекунем.

Хулоса, касе дар баробари Худои Раҳмон, дар гуноҳ кардан ҷуръатноктар аст ба дохил шудани Ҷаҳаннам ӯ сазовортар аст. Ӯ

кист, кай ва чӣ хел дохили Ҷаҳаннам мешавад, ин ҳама ба илми Худованд вобастааст. Валлоҳу аълам.

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾

Ва им миёкум иллā вāридуҳā. Кāна ъалā Раббика ҳатма-м мақзййā. 71.

71. Ва аз шумо ҳеҷ касе нест, магар бар он (Дӯзах) гузаранда аст. (Ин ваъда) бар Парвардигори ту ҳукмест лозиму муқаррар кардашуда.

Дар ин оят Худованд ба бандагони Худ, ҳам ба муъмин ва ҳам ба кофир, хабар додааст, ки ҳеҷ касе аз шумо боқӣ намонанд, магар ин ки «ворид»-и Ҷаҳаннам хоҳад шуд. Бисёре аз муфасссирон гуфтаанд, ки дар ин оят калимаи «ворид» ба маънои гузаштан аз пули «сирот» аст, яъне бидуни истисно ҳама инсонҳо аз пули сирот, ки болои Ҷаҳаннам аст, мегузаранд. Чунин сурат гирифтани кор, аз ҷониби Павардигор амрест ҳатмӣ ва фармонест қатъӣ. Аз мазмуни ҳадиси шариф бо ривояти Ибни Маъсуд чунин бармеояд, ки рӯзи қиёмат болои Ҷаҳаннам пули сирот кашида мешавад, пас, ҳар инсон мувофиқи амалҳои худ, аз он мегузарад. Масалан, касоне ҳастанд, ки монанди барқ ва баъзе аз онҳо монанди бод мегузаранд. Ҳамчунин касоне ҳастанд, ки монанди аспӣ тезрав баъзеҳо монанди марди тездав, баъзеҳо монанди марди оҳистарав мегузаранд. Дар охир касе мехоҳад гузарад, аммо нураш нокифоя аст, (нури ӯ байни ду ангушти пойҳои ӯст), ӯ гузашта наметавонад. Ҳамчунин кӯпрук лағжонаку борик аст ва болои он хорҳое монанди хорҳои дарахти саъдон мавҷуд аст, ки сари қадам ба пойҳои инсонҳо мехаланд. Илова бар ин, барои танзими корҳои Ҷаҳаннам аз ду тарафи он (сирот) барои ба Ҷаҳаннам рабудани чунин тоифа фариштагон бо чангакҳо дар даст истодаанд, то гунаҳкоронро ба Ҷаҳаннам андозанд.

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

Сумма нунаҷчи-л-лазййна-т-тақа-в ва назару-џ-џолимййна фйҳā чишййā. 72.

72. Сипас, муттақиёро бираҳонем ва он ҷо золимонро ба зону дарафтода бигзорем.

Маънои ояти мазкур тақрибан дар эзоҳи оятҳои қаблӣ гузашт. Худованд дар ояти мазкур мефармояд, ки касонеро, ки дар дунё парҳезкорӣ пеша кардаанд, аз куфру аз нофармонӣ ба амрҳои Худованд худро нигоҳ доштаанд, аз оташи Дӯзах наҷот медиҳем. Пас, чун мардум ҳамагӣ ба пули сирот қадам гузоранд, Худованд касонеро, ки аз гуноҳ парҳез кардаанд ва амрҳои Худовандро иҷро кардаанд, ба василаи имон ва амалҳои солаҳашон аз пули сирот саломат мегузаранд. Аммо золимон (кофирон ва гунаҳкорон) аз пули сирот ба Дӯзах меафтанд ва дар он боқӣ мемонанд, дар ҳоле ки бо зонуҳояшон афтодаанд ва тавоноии берун шудан аз онро надоранд.

Ақидаи аҳли суннат ва ҷамоъат ин аст, ки муъминин содиркунандаи гуноҳи кабира мумкин аст ба қадри гуноҳони хеш дар Дӯзах азоб шавад, сипас ба таври қатъӣ аз он наҷот меёбад, аммо кофирон абадӣ дар Дӯзах мемонанд. Валлоҳу аълам. Барои маълумоти бештар ба оятҳое, ки шабеҳи ояти мазкуранд, ба хусус ба ояти 98-уми сураи «Анбиё» муроҷиъат шавад. *Аллоҳумма ахриҷно мина-н-нори солимо ва адхилнал ҷанната гонимо.* Касоне, ки ба Ҷаҳаннам маҳкум мешаванд, онҳо дар дунё чӣ кор мекарданд? Ояти зер посухи ин савол аст:

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَيُّ

الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾

Ва изā тутлā ъалайҳим айāтунā баййинāтин қола-л-лазīна кафару ли-л-лазīна āманӯ айю-л-фарīқайни хайру-м мақома-в ва аҳсану надиййā. 73.

73. Ва чун оятҳои возеҳи Моро бар онҳо хонда шавад, кофирон ба мусалмонон гӯянд: «Қадам яке аз ин ду гурӯҳ дар мартаба беҳтар ва аз рӯи маҷлис некӯтар аст?».

Дар ин оят гӯшае аз сарнавишти онҳое, ки маҳкум ба Ҷаҳаннам мешаванд, яъне кофирону мушриконе, ки меъёри арзиши инсонро дар дунё ба намуди зоҳирӣ, зару сарват ва мансабу ҷоҳ вобаста медонистанд, баён шудааст. Аз он ҷумла, Назр ибни Ҳорис ва амсоли вай либосҳои қимматбаҳоро мепӯшиданд ва ба гурӯҳи муъминони фақирӯ тангдаст фахр карда мегуфтанд: «Бинед! Нишонаи шахсияти мо чӣ қадар асту ва фақру ин маҳрумии шумо чӣ қадар! Ин худ далел аст, ки кори мо ҳақ ва

кори шумо ботил аст». Чун муъминон барои ҳидояти онҳо, оятҳои Қуръонро, ки маънои онҳо ошкоро маълум аст, тиловат мекарданд, он кофирҳо ба ҷое, ки имон оранд, ба мубориза бархоста, барои муъминон бо далелҳои нодуруст меғуфтанд, ки бинед шумо ҳеҷ чиз надоред, на молу сарват дореду на хонаву дари дуруст, на шахсони ҳамнишину ҳамсухбати казоие дореду на айшу ишрате! Моро бинед, ҳама сомони зиндагиро бо таври фаровон соҳибем. Худатон гӯед, кадом яке аз ин ду гурӯҳ, дар мартаба беҳтаранд яъне мо ҷойгоҳу мартабаи беҳтар дорем ё шумо? Маҷлису маросимҳои мо бодабдабааст ё аз шумо? Мо айшу ишрат ва маъишати хуб дорем, ё шумо? Хулоса, ҷоҳилон бо гумони худ қадри инсонро ингуна бо бархурдор шудани неъматҳои дунё қиёс карда, муъминонро масхара мекарданд, ки сабаби ба Ҷаҳаннам маҳкумӣ шуданашон гардид. Валлоҳу аълам. Дар посух Худованди мутаъол, чунин гуфтааст:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثْنًا وَرِئًا

**Ва кам аҳлакнā қаблаҳум-м миң қарнин ҳум аҳсану асāса-
в ва риъйā. 74.**

**74. Ва пеш аз онҳо бисёр табақаи мардумро, ки бо эътибори
рахти хона ва аз рӯи намуд беҳтарӣ доштанду беҳтар буданд,
ҳалок кардем.**

Ояти мазкур (валлоҳу аълам) давоми ояти қаблӣ буда, ба он кофироне, ки бо молу сарвати худ фахр карда, ба аҳли имони заъифу фақир таъна мезаданду худро беҳтарин гурӯҳ меҳисобиданд, ҳушдор медиҳад, ки ҳоло шумо ба сарвату хонаву дари боҳамашат ва аз рафиқону ҳамсухбатони бисёр нафаҳред! Зеро ин ҳама чизҳои гузаранда ва нестшавандаанд. Натиҷаи хубу охири кори мақбул барои шахсони Худотарс, назди Худованд муҳайёст. Оё шумо таърихи гузаштагонро, ки мисли шумо буданд, фаромӯш кардаед? Оё нашунидаед, ки дар қарнҳои гузашта қавмҳои бешуморе буданд, ки нисбат ба шумо хеле хубсурат, бою тавоно ва соҳиби манзилу маконҳои бодабдаба буданд. Ҳангоме ки оятҳои Худовандро инкор карданд мисли шумо, пайғамбарони замони худро, дурӯғгӯи ҳисобиданд, Худованд онҳоро чунон ҳалок сохт, ки ному нишони онҳо намонд. Оё пулу сарват, маҷлисиҳо ва маърақаҳои бошукӯҳ, либосҳои пурқиммат, чехраҳои зебои онҳо тавонисте пеши азоби илоҳиро гирад? Натавонист. Агар онҳо дар пешгоҳи Худованд далеле барои мақоми баландашон медоштанд,

пас, чаро ба чунин сарнавишти шум гирифтор шуданд?! Шумо ҳоло бо айшу ишрати худ мафтун гашта, дар ғафлат намонед, зеро дар охират кори шумо ҳасрату надомат аст. Ояти зер хитоб ба Пайғамбар (с) буда, ин маъноро идома медиҳад.

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا

يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرُّ مَكَانًا

وَأَضَعُفُ جُنْدًا

Қул маъ кона фи-з-залалати фа-л ямдуд лаху-р-Раҳмāну маддā. Ҳаттā изā раав ма йуъадӯна имма-л-ъазāба ва имма-с-сāъата фа саяъламуна ман ҳува шарру-м макāна-в ва азъафу ҷундā. 75.

75. Бигӯ: «Ҳар кӣ дар гумроҳӣ бошад, пас, (Худованди Раҳмон) ўро афзун медиҳад, то он вақте ки чун бинанд он чиро, ки ба он тарсонида мешуданд, ё укубатро ва ё қиёматро. Пас, хоҳанд донист, ки кадом гурӯҳ дар мартаба бадтар ва бо эътибори лашкар нотавонтар аст.

Ояти мазкур барои он кофироне, ки фахрфурӯшӣ мекарданд, хушдори дигаре буда, Худованд ба Расули худ (с) фармудааст, ки эй Муҳаммад (с), ба мушрикони бигӯ, ки Худованд ба касоне, ки дар ин дунё ғарқи шаҳватҳо ва лаззатҳо ва доимо саркашу гумроҳ ҳастанд, муҳлат медиҳад, то бисёртар дар гумроҳии тираву тори худ фурутар раванду бар гумроҳияшон бияфзояд Зеро онҳо касонеанд, ки чун дар корҳояшон ривочу равнақро бинанд, гумон мекунанд, ки ин ҳама молу сарват мояи раҳмати Парвардигор аст. На! Онҳо, ки имон надоранд, ин ҳама пешравиҳои онҳо бар зиёни онҳост. Мешавад ба он азобе, ки дар ҳамин дунё, барои онҳо ваъда шудааст (бо куштан ё асир афтодан) бо бори гуноҳи вазнини худ рӯбарӯ шаванд, ё нохост қиёмат барпо шавад (ба марг рӯбарӯ шаванд), пас, дар он ҳангом мефаҳманду медонанд, ки қадру қимат, лашкару ҳамнишинони кӣ зиёд аст ва кӣ соҳиби фахр ва кӣ соҳиби лашкари нотавону заиф аст, онҳо ё мусалмонони камбағали мустазъаф? Локин чӣ фоида, вақто онҳо бедор мешаванд, ки дигар ба қафо баргаштан нест. Барои маълумоти

бештар, ба ояти 6-уми сураи «Ҷумъа» ва ба ояти 61-уми сураи «Оли Имрон» муроҷиъат шавад.

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَقِيَّةُ الصَّلِحَةُ خَيْرٌ عِنْدَ

رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

Ва язидуллоҳу-л лазинунаҳтадав ҳудā. Ва-л-бақийātu-с-солиҳātu хайрун ъинда Раббика савāба-в ва хайру-м мараддā. 76.

76. Ва Худо ба роҳёфтагон ҳидоятро зиёда медиҳад ва ҳасаноти пояндаи шоиста назди Парвардигори ту аз рӯйи подош накӯтар ва аз ҷиҳати бозгашт беҳтар аст.

Дар ояти қаблӣ оқибату сарнавишти ситамгароне, ки ба зарқу барқи дунё ва лаззату шаҳватҳои он фирефтаву ғӯтавар буданд, гузашт. Дар ин оят омадааст, ки Худованд ҳидояти касонеро, ки дар роҳи ҳидоят қадам бардоштанд, меафзояд. Агарчи онҳо фақиранд, дунё ба коми онҳо намечарҳад, сабр мекунанд. Зеро дар дунё камбағалу нобаробар зистан маънои онро надорад, ки чунин шахсон назди Худованд иззату эҳтиром надоранд. На! Балки барои муъмине, ки сабр дорад, ин дараҷаи хуб аст. Зеро анҷоми амалҳои солеҳаи онҳо, чи намоз аст, чи закот, чи зикрасту чи тасбеҳу таҳлилу тиловати Қуръон ва ғайра захираи охирати онҳост. Ингуна захира барои шахсе, ки мефаҳмад, аз он лаззатҳои дунёӣ, ки аҳли дунё ба онҳо фахр мекунанд, борҳо беҳтар аст. Зеро дунё бо ҳама чизе, ки дорад, нопойдору фаношавандасту гузаранда аст. Бо сарвати дунё така кардан ва онҳоро василаи фахр қарор додан ва чун мушрикони худро аз табеъони Муҳаммад (с) афзал шуморидан, корест беаслу бедалел. Аммо осори амалҳои солеҳе, ки аз инсон боқӣ мемонад, дар пешгоҳи Парвардигор арзишу савоби бештар доранд. Манфиъати онҳо ба соҳибонашон доимо мерасад. Ҳеҷ осоишу лаззат аз осоишу лаззати охират беҳтару хубтар нест.

أَفْرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا

А-фараайта-л-лазӣ кафара би айāтинā ва қола ла утаянна мāла-в ва валадā. 77.

77. Оё дидӣ онро, ки ба оятҳои Мо кофир шуд ва гуфт:
«Албатта, (дар қиёмат) маро мол ва фарзанд дода шавад?».

أَطْلَعَ الْغَيْبِ أَمْ آتَخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

**Атғалаъ-л-ғайба амиттахаза ғинда-р-Раҳмани
ғаҳда.78.**

78. Оё ӯ ба ғайб иттилоъ ёфтааст ё аз назди (Худои) Раҳмон
аҳде гирифтааст?

Нозил шудани ин ду оятро Имом Бухорӣ ва Имом Муслим (р), дар шаъни Хобоб ибни ал-Арат (р) донистанд. «Ӯ (р) чунин гуфтааст: «Касби ман дар он асно (ҷоҳилият) оҳангарӣ буд. Ос ибни Воил аз ман қарздор буд. Рӯзе барои гирифтани қарз назди ӯ рафта, қарзамро пурсидам. Ӯ гуфт: «То ба Муҳаммад кофир нашавӣ, қарзатро намедиҳам». Дар посух ба ӯ гуфтам: «Ба Худо қасам, агар ҳозир мурӣ ва зинда шавӣ ҳам, ба Муҳаммад (с) кофир намешавам». Ӯ гуфт: «Бисёр хуб! Агар ман мураму аз нав зинда шавам, маълум аст, ки ман мисли ту камбағал нестам, пас, албатта, молу дунё ва фарзандони бисёрро ба ман медиҳанд, дар он вақт биё қарзатро медиҳам». Ҳамоно ин ду оят аз тарафи Худованд ба Расулulloҳ (с) нозил шуд». Дар онҳо Худованд хабар дод, ки оё ту он касеро, ки ба оятҳои мо куфр варзид ва бо боварии том гуфт, ки агар барпо шудани қиёмат ва аз нав зинда шудан ҳақ бошад, дар он рӯз молу ҳол фарзандони бисёро ба ман дода мешавад, дидӣ? Оё туро хабар диҳам, ки ӯ чӣ хел инсон аст? Ӯ (Ос ибни Воил) касест, ки ба оятҳои нозилкардаи Мо кофир аст, бовар надорад, боз мегӯяд, ки баъди зинда шуданам қарзи туро бармегардонам. Оё ӯ илми ғайбро медонад? Ӯ ба чӣ эътимод дорад, ки бе ягон далел бо боварии том чунин суханҳоро мегӯяд? Аз қучо фаҳмидааст, ки дар охираат дар Биҳиштасту молу фарзандҳои бисёре ба ӯ дода мешавад? Ё магар «Лоилоҳа иллолоҳ» гуфтасту ба тақозои ӯ амал карда, аз Худованди Раҳмон аҳде гирифтааст? Ё имон дораду амали шоистае кардасту ба ивази он умедвори подош аст? Ҳаргиз, ӯ чунин нест. Ӯ нобакор чунин суханҳоро барои масхара кардани мусалмонон мегӯяд. Ояти зер ин муқаддимаро идома медиҳад:

كَأَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا

Каллā. Санактубу мā якӯлу ва намудду лахӯ мина-л-ъазāби маддā. 79.

79. На чунин аст! Он чӣ мегӯяд, хоҳем навишт ва ба ӯ азобро бар азоб афзун диҳем.

Худованд дар ояти мазкур Ос ибни Воил ва амсоли ӯро ҳушдор медиҳад, ки аз гуфтани чунин суханҳои бедалел боз истанд. Ҳар чӣ ӯ гуфт, Мо менависем ва ин гуфтаҳои бар зиёни ӯ хоҳанд буд. Дар баробари гуфтаҳои ӯро дар охират ҷазо хоҳем дод. Ба ҷои он ки дар охират ба ӯ мувофиқи даъвои молу фарзанд диҳем, азобе бар болои азобаш хоҳем афзуд.

وَنَرْتُهُمَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

Ва наришӯхӯ мā якӯлу ва яътинā фардā. 80.

80. Ва он чиро, ки мегӯяд, пас, аз вай бозситонем ва пеши Мо танҳо биёяд.

Он чи Ос ибни Воил аз молу фарзандони бисёри дунё дам зад, вақти мурдан ҳамаро аз даст медиҳад. Дигар чизе нест, ки рӯзи қиёмат дар тасарруфи ӯ қарор дошта бошад. Ҳама чиз аз сараш монда, дар тасарруфи Парвардигор қарор мегиранд. Ӯ яккаву танҳо бо дасти ҳолӣ, дар додгоҳи адли Павардигор ҳозир мешавад ва мебинад, ки ҳарчӣ дар дунё кардааст, дар номаи аъмолаш сабт шудааст, дигар ҳеҷ коре барои ҳалосии худ карда наметавонад, сарашро ба кучое, ки занад, дигар барои ӯ ҳеҷ ғоиде нест. Пок аст Павардигоре, ки зиндари аз мурда пайдо мекунад. Шахсе, ки дар чанд оятҳо ҳамчун Ос ном бурда шуд, падари саҳобаи бузург Амр ибни Ос (р) аст, ки сарлашқари Ислон буд. Бо роҳбарии ӯ (р) давлати Миср фатҳ шуд ва нури Ислон дар он ҷо то ҳол дурахшон аст. Хулоса, шахсони мушрику кофир чандон бовар надоранд, ки бо дасти ҳоливу тану танҳо назди Худованд ҳозир мешаванд, аз ин рӯ...

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا

Ва-т-тахазӯ мин дуниллāҳи āлиҳата-л ли якуну лаҳум ъиззā. 81.

81. Ва худоён гирифтанд ба гайр аз Худо, то онҳоро сабаби иззат бошад.

Мушрикон бо пиндори хеш, ба ғайр ва Худованди якто, то ин ки дар ин дунё иззату обрӯяшон дар байни мардум афзояду қуввату обрӯ дошта бошанд ва то дар пешгоҳи Худованд, бутҳо онҳоро шафоъат кунанд ва ба умеде, ки дар мушкилоташон бутҳо ба онҳо ёри расонанд, бутпараст шуданд. Нафаҳмиданд, ки вақте меояд ва он «худо»-ҳои сохташон аз онҳо безорӣ мекунад. Оё дар асл ин сохтахудоҳо орзую ҳаваси мушриконро барварда метавонанд?

﴿٨٢﴾ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

Каллә. Саякфуруна би ʔибādатиҳим ва якунуна ʔалайҳим ʔиддā. 82.

82. На чунин аст! Парастии обидони худро мункир хоҳанд шуд ва бар онҳо ситезанда хоҳанд шуд.

Мушрикон барои афзудани обрӯи худ бутҳоро парастиданд, оё он бутҳо аз парастандагони худ розиянд? Худованд, дар ин оят аз аҳволи бутҳо ва бутпарастҳо хабар додааст, ки ба зудӣ (рӯзи растохез) маъбуд (бут)-ҳо аз ибодати парастандагони худ мункир мешаванд ва аз онҳо безорӣ меҷӯянд. Балки бар зидди онҳо сухан меҷӯянду душмани онҳо мешаванд. Рӯзи қиёмат, вақте ки Худованд бутҳоро ба сухан медарорад, онҳо меҷӯянд, ки мо ҳаргиз ба онҳо нагуфтаем, ки моро парастиш кунанд. Хулоса, худро сафед карда, бар зидди бутпарастҳо гувоҳӣ медиҳанд.

Ҳамчунин дар ояти 6-уми сураи «Аҳқоф», Худованд фармудааст, ки ҳангоме ки мардум маҳшур мешаванд, ин маъбуд (бут)-ҳо душманони парастигарон худ хоҳанд буд. Барои маълумоти бештар ба ояти 14-уми сураи «Фотир» муроҷиъат шавад.

﴿٨٣﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوۡزُهُمۡ أَزًّا

Алам тара аннā арсална-ш-шайāтiна ʔала-л-кāфирiна тауззуҳум аззā. 83.

83. Оё надидӣ ки Мо шайтонҳоро бар кофирон мефиристем, онҳоро бо ҷунбонидане меҷунбониданд?

Парастидани бутҳо, барои бутпарастон на ин, ки мояи иззату обрӯяшон дар ин дунё нашуд, балки мояи бадбахтии онҳо дар охираат ҳам мешавад. Худованд дар ин оят ба Пайғамбари Худ (с)

хабар додааст, ки оё надидаӣ, Мо шайтонҳоро бар кофирон чӣ гуна гумошта кардаем? Бо тарзҳои гуногун онҳоро барои иҷрои амалҳои гуноҳ ва разил васваса ва тарғиб намуда ба ҳаяҷон меоранд. Амалҳои бадро дар назарашон ҷилва медиҳанд ва онҳоро ба иҷрои корҳои қабеху гуноҳ дар ҳаракат меандозанд. Бинобар маъноии ояти 10-уми сураи «Наҳл» бояд дар назар дошт, ки шайтон ҳеҷ инсонро барои иҷрои амалҳои бад маҷбур ва водор намекунад, вай ингуна қобилият надорад. Шайтон танҳо васваса ва тарғиб мекунад. Ин инсон аст, ки бо тарғиби шайтон гӯе чун ғуломи ҳалқабаргӯш бо ихтиёри худ амалҳои бадро иҷро мекунад. Аз барои ҳамин:

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا

Фа лā таъҷал ъалайҳим иннамā наъудду лаҳум ъаддā. 84.

84. Пас, бар онҳо шитоб макун! Чуз ин нест, ки Мо (амали) онҳоро дақиқан шумор хоҳем кард.

Сипас, рӯи суҳанро Худованд ба Пайғамбари худ (с) гардонида гуфтааст, ки дар дуҷоҳои худ аз Мо бошитоб ҳалок шудани онҳоро талаб накун, барои онҳо рӯзҳои бошумор мондааст. Мо тамоми амалҳои онҳоро, дақиқан мешуморем. Рӯзе, ки даргоҳи адли илоҳӣ барпо мешавад, мебинанд, ки ҳама амалҳо ва суҳанҳои ношоиста ва гуноҳҳои онҳо дар девони аъмолашон сабт шудаасту дигар ба қафо баргаштан нест. Оре! Кирдори мушрикони ба рафтори ҷаҳорпоён монанд аст. Ҳангоме ки ҷаҳорпоёнро ба қассобхона меронанд, намефаҳманд, ки онҳоро ба кучо ронда истодаанду ба кучо мераванд.

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا

Яема наҳшуру-л-муттақина ила-р Раҳмāни вафдā. 85.

85. Рӯзе, ки муттақиёро ба сӯйи (Худои) Раҳмон чун меҳмони олиқадр барангезем –

وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرْدًا

Ва насӯку-л-мучримина илā Ҷаҳаннама вирдā. 86.

86. -ва гунаҳгоронро ба сӯйи Дӯзах чун ташинагон равон кунем,

Аз ин ду оят ҳоли муъминон ва ҳоли кофирон барало маълум мешавад. Худованд хабар додааст, ки он рӯзе, ки парҳезгарону худотарсонро зинда гардонида, ҷамъ месозем, онҳо ҳамчун меҳмони олиқадр боиззату икром, савора, ба ҳузури Худои Раҳмон, яъне ба сӯи Биҳишт бурда мешаванд. Баракс шахсони муҷримро (гунаҳкорро) пои пиёда бо тундиву хашм, дар ҳоле ки ташнагӣ онҳоро фаро гирифтааст, ба Дӯзах воридашон мекунем. Дар он рӯз...

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفْعَةَ إِلَّا مَنْ أَخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

Лā ямликуна-ш-шафāъата иллā маниттахаза ъинда-р-Раҳмāни ъаҳдā. 87.

87. шафоъат карда натавонанд, магар касе ки аз назди Худованд аҳде гирифтааст.

Шахсоне, ки ба ворид шудан ба Ҷаҳаннам маҳкум мешаванд, агар тасаввур кунанд, ки бо шафоъати касе метавонанд аз азоби Дӯзах наҷот ёбанд, бояд бидонанд, ки онҳо ҳаргиз касе, ё чизеро намеёбанд, ки шафоъаткунанда бошаду, онҳоро назди Худованд зону зада, шафоъат кунад. Худашон низ аз мартабаи шафоъат маҳрум буда, касеро шафоъат карда наметавонанд. Магар танҳо касоне молики шафоъатанд, ки онҳо назди Худованде, ки Раҳмон аст, аҳду паймоне доранд. Муфасссирон аҳди назди Парвардигорро чунин тафсир кардаанд: «Гувоҳӣ додан ба ягонагии Павардигор бо тамоми қалб, ширк наовардан ба Ё ва намудор будани осор ва таъсири имон ба Худои азза ва ҷалла дар тамоми барномаҳои зиндагии ӯ».

Хулоса, ҳатто шахсони муттақӣ (парҳезгор) дар мавриди шахсони кофири ба Ҷаҳаннам воридшуда ихтиёри шафоъатро надоранд. Онҳо метавонанд баъди иҷозат додани Павардигор, фақат муъминонро шафоъат кунанд. Яъне онҳо гӯянда ва бо қалб тасдиқкунандаи калимаи «Лоилоҳа иллаллоҳ» бошанд ва чизеро ба Худои Субҳон шарик насохта бошанд. Яке аз намунаҳои аҳде, ки банда ба Худои худ мебандад, бо ривояти Ибни Масъуд (р) дар ҳадиси Шариф чунин аст. Расулulloҳ (с) фармуданд: **«Оё яке аз шумо наметавонад ҳар субҳу шом аз Худои азза ва ҷалла барои худ аҳде бигирад?»**. Асҳоб гуфтанд: «Ё Расулulloҳ, чаро не. Он аҳд чист?». Расулulloҳ (с) фармуданд: **«Аллоҳумма фотирас-самовоти вал арз. Ёлимил гайби ваш-шаҳодаҳ. Инни оъҳиду илайка фи ҳозиҳил-ҳаётид-дунё бианни ашҳаду**

алло илоҳа илло анта ваҳдака ло шарика лак. Ва анна Муҳаммадан ъабдука ва русулук. Фало такилни ило нафси. Фаиннака ин такилни ило нафсӣ тубоъидни минал хайри ва туқаррибуни минаш-шар. Ва инни ло асиқу илло бираҳматик. Фаҷъал ли ʔиндака ʔаҳдан туваффиниҳи явмал қиёмаҳ. Иннака ло тухлифул миʔод».

Тарҷума: «Бор Худоё! Эӣ офарандаи осмонҳо ва Замин! Эӣ донои пинҳону ошкор! Ман ба Ту дар ин зиндагии дунё аҳд мебандам ва гувоҳӣ медиҳам ба ин ки ҷуз Ту Худои ягона Худое нест ва мар Туро шарике нест. Гувоҳӣ медиҳам, ки Муҳаммад банда ва фиристодаи Туст. Пас, маро ба худам во мағзор, зеро агар маро ба худам во гузорӣ, маро аз хайр дур ва ба шарр наздик кардаӣ. Ҷуз ба раҳмати Ту ман такягоҳе надорам. Пас, барои ман назди Худ аҳде қарор деҳ, ки дар рӯзи Қиёмат онро бароям, вафо кунӣ! Бе шак, Ту ваъдаро хилоф намекунӣ!».

Пас, чун ин дуъоро бихонад, Худои азза ва ҷалла бар вай муҳре ниҳода, сипас онро дар зери Арши худ меғузорад ва чун рӯзи қиёмат фаро расад, нидодиҳандае нидо сар дода меғӯяд: «**Кучоянд касоне, ки назди Худованди, ҷалла ҷалолуху, аҳду паймон доранд?**». Он гоҳ он бандаи муъмине, ки ин дуъоро хондааст, бармехезад ва ворида Биҳишт мешавад.» Валлоҳу аълам. Дар оятҳои зер гуноҳи бузурге, ки аз мушрикон сар мезанад, баён мешавад.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

Ва қолу-т-тахза-р-Раҳмāну валадā. 88.

88. Ва гуфтанд: «(Худои) Раҳмон фарзанд гирифтааст».

Кофирону мушрикон бе ягон санаду далел дар шаъни Аллоҳ таъоло чандин суҳанҳои нодурустро меғӯянд, ки бисёр гуноҳи бузургу нобахшиданист. Аз он ҷумла, яҳудиён Узайр (а)-ро писари Худо ҳисобиданд. Насоро ҳам ҳазрати Исо (а)-ро фарзанди Худо меҳисобанд. Арабҳои мушрик бошанд, фариштагонро духтарони Худо гуфтанд. Дар ҳақиқат гуфтани чунин суҳан, ё доштани чунин эътиқод ниҳоят кори баду гуноҳи бузург аст. Худованд барои дилкӯб кардани ингуна шахсон дар ояти зер гуфтааст.

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا

Лақад қиътум шай-ан иддā. 89.

89. Батаҳқиқ, чизи зиштеро оварданд!

Онҳо гуфтанд, ки Раҳмон барои худ фарзанд интиҳоб кардааст. Гуфтани ингуна суҳанҳо дар шаъни Аллоҳ таъоло чунон тухмати вазнин аст, ки аз ин зишттар суҳани бади дигаре нест.

تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَخَرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾

Такāду-с-самāвāту ятафаттарна минҳу ва таишаққу-ларзӯ ва тахирру-л-ҷибāлу ҳаддā. 90.

90. Наздик аст аз ин суҳан осмонҳо бишикофанд ва Замин низ бишикофад ва кӯҳҳо пора-пора шуда бияфтанд.

أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾

Ан даъав ли-р-Раҳмāни валадā. 91.

91. Ба сабаби он, ки ба Худо фарзандеро нисбат доданд.

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾

Ва мā ямбағи ли-р-Раҳмāни ай яттахиза валадā. 92.

92. Ва (ҳол он ки Худои Раҳмонро) фарзанд гирифтан насазад.

Яҳудиён, насоро ва бутпарастон ба ҳеҷ вачҳ ҳақиқатро- якка ва яғонагии Худовандро нашинохтаанд. Агар медонистанд, ҳаргиз дар шаъни Худованди якто чунин суҳанҳоро намегуфтанд. Зеро ҳаргиз сазовор нест, ки Худованди Раҳмон барои худ касеро ба фарзандӣ интиҳоб кунад. Фарзанд барои касе лозим аст, ки меҳоҳад авлоди худро идома диҳад, ё ба ёрии ӯ муҳтоҷ аст, ё аз танҳой ваҳшат мекашаду мӯнис меҳоҳад. Ин ҳама сифати махлуқ аст. Худованд аз чунин сифатҳо пок аст. Пас, ба хоҳири он, ки мушрикони мегӯянд Худованд фарзанд дорад, ғайри инсу чини кофир дигар ҳама махлуқот бесаранҷом мешаванд. Аз он ҷумла, қариб аст, ки осмону Замин шикофтаву пора-пора шаванд ва қариб аст, ки кӯҳҳо дарҳам бирезанд.

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾

**Ин куллу маъ фи-с-самāwāti ва-л-арзӣ иллā āти-р
Раҳмāни ъабдā. 93.**

**93. Нест ҳеҷ чизе ки дар осмонҳо ва Замин аст, магар ин ки пеши
(Худои) Раҳмон бандашуда биёяд.**

Касоне, ки дар осмонҳо ва Заминанд, ҳама бандаи ӯ ва зери фармони ӯянд. Ҳама ба ӯ таъоло ниёз доранд. Ба ҳеҷ яке аз онҳо Худованд ниёз надорад. Хулоса, ҳама мардум, аз он ҷумла мушрикону кофирон ва касоне, ки мегӯянд Худованд фарзанд дорад, рӯзи қиёмат ҳама кибру ғурурашон аз байн рафта, назди Худованд чун банда ҳозир мешаванд.

لَقَدْ أَحْصَيْنَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا

Лақад аҳсоҳум ва ъаддā ҳум ъаддā.94.

**94. Ба дурустӣ, ки Худованд (бо илми худ) онҳоро фаро
ғирифтааст ва дақиқан онҳоро шумор карда аст.**

Инсони мушрик бояд чашми худро кушояд ва бидонад, ки ӯ худ ва ҳарчи назди ӯст, ҳама аз атоҳои Худои Раҳмон аст. Онҳо бе ҳисоб нестанд. Ҳаргиз тасаввур накунад, ки бо вучуди ин ҳама мардуми бешумор чӣ гуна мумкин будааст, Худованд ҳисоби онҳоро дошта бошад. На! Илми Павардигор чунон васеъ аст, ки на танҳо шумораи онҳоро дораду онҳоро дақиқан медонад, балки аз тамоми хусусиёту амалҳои онҳо ва аз адади онҳо огоҳ аст. Инсони мушрик, ё кофир ҳаргиз наметавонад ғирезад, ё ба ҷое паноҳ барад. Оре! Худованд Зотест, ки қудраташ номаҳдуд аст.

وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَرْدًا

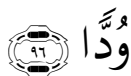
Ва куллуҳум āтӣҳи явма-л-қийāмати фардā. 95.

**95. Ва ҳар яке аз онҳо рӯзи қиёмат пеши Вай яккаву танҳо оянда
аст.**

Худованд дар ин оят хабар додааст, ки ҳар кадоми аз инсонҳо рӯзи Қиёмат яккаву танҳо бе ягон ёрирасон ва бе ягон молу авлод назди Худованд ҳозир мешавад ва ҳар кадом ҳисоби худро медиҳад. Дар ҳадиси қудсӣ бо ривояти Имом Бухорӣ чунин омадааст, ки Худованд мегӯяд: **«Писари одам маро дуруғгӯй ҳисобид, ҳол он ки ӯ ин ҳуқуқро надорад. Ӯ маро дашном дод, ҳол он ки ӯ ба дашном додан сазовор нест. Аммо дуруғ ҳисобидани фарзанди одам маро ин аст, ки мегӯяд: «Бори**

дигар маро чун аввал зинда намегардонад». Ҳол он ки зинда гардонидани ӯ бори дувум барои ман чун бори аввал мушкилие надорад. Аммо дашном додани фарзанди одам маро ин аст, ки мегӯяд: «Худованд барои худ фарзанд ихтиёр кардааст». Ҳол он ки ман Яккаву Ягонаам, ҳеҷ чиз аз ман таваллуд нашудааст ва ман аз ҳеҷ кас таваллуд нашудаам, ва ҳеҷ кас аз махлуқот монанди ман нест». Барои маълумоти бештар ба эзоҳи сураи «Ихлос» ва ба ояти 116-уми сураи «Бақара» муроҷиъат шавад. Валлоҳу аълам. Худованд дар оятҳои баъдӣ ба муъминони аброр (нақор) санои атрогин гуфта, сураро ба охир мерасонад. Дигар ин, ки ин се ояте, ки поёнги сураи «Марям» (а)-анд, фишурдаи баҳсҳои ҳамин сура буда, дар нахустини онҳо фармудааст:...

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ

Инна-л-лазӣна āману ва њамилу-с-сoлиҳати саяҷъалу лаҳуму-р-Раҳмāну вуддā. 96.

96. Ҳаройина, ононе ки имон овардаанд ва корҳои шоиста кардаанд, барои онҳо Худованд дӯстиро пайдо хоҳад кард.

Худованд ба муъминон башорати бузурге додааст, ки ҳамоно барои касоне, ки имон овардаанд ва корҳои шоистаро анҷом додаанд, ба зудӣ дар дилҳои бандагон, бе он, ки ба касе робитаи дӯстӣ дошта бошанд, муҳаббате қарор медиҳем. Дар дилҳои мардум муҳаббати онҳоро меафганем, мардум, чи дар дунё ва чи дар охират, онҳоро дӯст медоранд. Бо ривояти Имом Бухорӣ ва Имом Муслим (р) дар мазмуни ҳадиси шариф омадааст, ки рӯзе Расулуллоҳ (с) чунин гуфтаанд: «Ҳангоме ки Худованд касеро аз бандагони Худ дӯст дорад, ба фариштаи бузург Ҷабраил (а) мегӯяд, ки ман фалон касро дӯст медорам, ўро ту низ дӯст бидор! Ҷабраил (а) ўро дӯст хоҳад дошт. Сипас, дар осмонҳо нидо медиҳад, ки эй аҳли осмонҳо! Худованд фалон касро дӯст медорад, шумо низ ўро дӯст доред! Сипас, дӯст доштани чунин шахс дар Замин низ пазиро мешавад. Аҳли Замин ҳам ўро дӯст медоранд. Агар Худованд касеро душман бидонад, ба Ҷабраил (а) мегӯяд, ки ман бар фалон кас хашм гирифтаам, пас ту низ ўро душман бидон. Ҷабраил (а) ўро душман медонад. Сипас, дар

миёни аҳли осмонҳо нидо медиҳад, ки эй аҳли осмонҳо, Худованд фалон касро дӯст намедорад шумо низ ўро душман бидонед! Ҳама аҳли осмонҳо ба ў душман мешаванд, сипас бадбини чунин шахс дар байни аҳли Замин пайдо мешавад.” Оре! Чӣ лаззате аз ин болотар бошад, инсон эҳсос кунад, ки ў маҳбуби ҳама покони осмонӣ ва некони олами ҳастӣ аст? Чӣ дарднокӣ аз ин болотар бошад, ки инсон дарк кунад, ки (наъзу биллоҳ) аҳли Замин (инсонҳои боимон) ва аҳли осмонҳо (фариштаҳо) аз ў безоранд.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾

Фа иннамā яссарнāху би лисāника ли тубашшира биҳи-л муттақина ва тунъзира биҳи қавма-л-луддā. 97.

97. Чуз ин нест, ки Қуръонро бо забони ту осон сохтем, то бо он муттақиёро мужда диҳӣ ва бо он гурӯҳи ситезандаро битарсонӣ.

Худованд ба Расули Худ (с) фармуд, ки Мо Қуръонро бо забони арабии соддаву осону ошкор барои ту фуруд овардаем. Тиловату ҳифзу фаҳми маънои онро барои умматони ту саҳлу осон гардонидем. Ту метавонӣ бо Қуръон аҳли тақво ва аҳли имонро ба Ҷаннат башорат диҳӣ ва касонеро, ки бо ту ва шариъату ту ва ба умматҳои ту дар хусумату ситезаанд, аз ҷазои Ҷаҳаннам битарсонӣ. Барои фаҳми бештар ба ояти 12-уми сураи «Қамар» муроҷиъат шавад.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هَلْ نُحِْسُ مِنْهُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْرًا ﴿٩٨﴾

Ва кам аҳлакнā қаблаҳум-м мин қарнин ҳал туҳиссу минҳум-м мин аҳадин ав тасмаъу лаҳум рикзā. 98.

98. Ва пеш аз онҳо табақоти бисёри мардумро ҳалок кардем, оё аз онҳо ҳеч касеро мебинӣ, ё аз онҳо овози оҳистаи онҳоро мешунавӣ?

Чуноне ки дар муқаддимаи ин сура гузашт, замоне ки оятҳои ин сура дар Макка нозил мешуданд, замоне буд, ки мусалмонон таҳти фишори душманҳои дин қарор доштанд. Ҳоло дар охири ояти ин сура барои тасаллиии Пайғамбар (с) ва муъминон ва барои таҳдид ва ҳушдори душманони дин, Худованд гуфтааст, ки чи басо дар замонҳои гузашта қавмҳои беимону гунаҳгоре буданд, ки Пайғамбарони замони худро инкор карданд, мусалмонҳоро азоб доданд, мо онҳоро чунон ҳалок кардему онҳоро чунон нест кардем,

ки ҳеҷ асару нишонае аз онҳо боқӣ намонд. Эй Пайғамбар! Оё ту мавҷудияти касеро аз он нестшудагон эҳсоси мекунӣ? Ҳоло онҳо ҳама дар таги хоканд. Оё аз онҳо камтарину пастарин садое мешунавӣ? На! Ҳоло ин гурӯҳе, ки ба шумо фишор меоранд, бояд ба ҳуш оянд ва аз сарнавишти гузаштагони амсоли худ ибрат гиранд, то мисли гузаштагон бе ному нишон нашаванд. Валлоҳу аълам. Валиллоҳил ҳамд.

Парвардигоро! Қалби моро бо нури имон ва тамоми вучуди моро бо нури амали солеҳ равшан фармо!

Худоё! Моро дӯстдори муъминону солеҳон гардон. Муҳаббати моро низ дар дилҳои ҳама муъминон бияфган!

Парвардигоро! Ҷамоъаи моро аз тафриқаву парокардагӣ дар гирди машъали иттиҳод ҷамъ фармо!

Худовандо! Ҳамонгуна, ки душманони Пайғамбар (с) ва душманони муъминони ростинро, нобуд сохтӣ, ки ному нишону овозае аз онҳо боқӣ намонд, ҳамчунин душманони дини ростини замони моро бе ному нишон соз, ё Ҷаббору ё Қаҳҳор, ё Зунтиқом. Аллоҳумма салли ва саллам ва борик алайҳ.